

Màster universitari en **Formació del Professorat d'Educació Secundària**
Obligatòria i Batxillerat, Formació Professional i Ensenyament d'Idiomes

Treball de fi de Màster

Títol: *L'absentisme escolar*

Cognoms: *Bosch i Muntal*

Nom: *Angels*

Titulació: Màster en Formació del Professorat d'Educació Secundària Obligatòria i Batxillerat, Formació Professional i Ensenyament d'Idiomes

Especialitat: Formació Professional

Director/a: *Antonio Cañabate Carmona*

Data de lectura: 20/06/2018

ÍNDEX

INTRODUCCIÓ	3
1 OBJECTIU	3
1.1 Objectiu general	3
1.2 Objectius específics	3
2 CONCEPTUALITZACIÓ I COMPRENSIÓ DEL FENÒMEN	4
2.1 Definició	4
2.2 Paraules clau	4
2.3 Tipus d'absentisme escolar	4
2.3.1 Altres tipologies d'absentisme i situacions a considerar	5
3 MARC LEGAL I NORMATIU	6
4 PERFILS	7
4.1 Condicionants d'absentisme	8
5 CONTEXTUALITZACIÓ I FACTORS DE RISC	9
5.1 Una realitat negada en les estadístiques d'educació	10
5.2 Repercussions socials	11
5.3 Caràcter diacrònic de l'absentisme escolar	12
6 AGENTS IMPLICATS PER COMBATRE L'ABSENTISME	14
6.1 Centre educatiu	15
6.2 Entorn	16
6.3 Família	18
6.4 Comissions i altres espais de coordinació	20
6.5 Exemple de xarxa d'atenció:	23
6.6 INTERXARXES	23
7 ACCIÓ PREVENTIVA	23
7.1 Prerequisits per a la lluita contra l'absentisme	24
7.2 Acció preventiva - Propostes per combatre l'absentisme	24
7.3 Eines per a l'acció preventiva davant l'absentisme escolar	25
7.4 Mesures proactives de centre	26
7.5 Accions preventives a destacar nacionals i internacionals	32
8 METODOLOGIA DE TREBALL	35
8.1 Protocol d'actuació	35
8.2 Objectius, destinataris i àmbit d'actuació	37
8.3 Principals característiques	37
9 INTERVENCIÓ	39
9.1 Detecció	39
9.2 Detecció de factors de risc	40
9.3 Pautes d'actuació	40
9.3.1 Pautes d'actuació policia local	42
9.3.2 Circuits d'actuació	42
10 AVALUACIÓ DEL PLA	46
Títol: L'absentisme escolar	1

11 REFLEXIÓ I CONCLUSIONS	48
12 BIBLIOGRAFIA I WEBGRAFIA	50
ANNEX	52

ÍNDEX TAULES

Taula 1 Resum de les tipologies d'absentisme escolar definides pel Departament d'Ensenyament	5
Taula 2 Resum d'alguns factors de risc i conseqüències d'absentisme escolar	14
Taula 3 Resum plans estratègics contra l'absentisme en funció del grau d'absència	14
Taula 4 Trets característics de les xarxes educatives locals. Font: María Formosa Silva <i>La prevención del absentismo escolar: claves para una acción socioeducativa integrada en el ámbito municipal</i> , TFG 2016	21
Taula 5 Estratègies per a la participació dels estudiants en l'aprenentatge (Font, Edutopia)	26
Taula 6 Resum del conjunt d'agents, àmbits d'actuació, eines i projectes, projectes de millora de l'escolarització i per a la prevenció de l'absentisme escolar	31

ÍNDEX IMATGES

Imatge 1 Seqüència de condicions que afecten al risc de l'absentisme, Elaborat per la Diputació de Barcelona	8
Imatge 2 Passos pels quals passa un alumne fins arribar a l'abandonament escolar, font School absenteeism and school refusal behavior in youth: A contemporary review	12
Imatge 3 Exemple INTERXARXA, font Interxarxes 2008, pàg. 21	23
Imatge 4 Resum del Pla ÈQXIT, font web www.sabadell.cat	33
Imatge 5 Exemple de circuit d'actuació cíclic	36
Imatge 6 Circuit d'intervenció contra l'absentisme escolar, elaboració Maribel Garcia Gracia <i>L'absentisme Escolar en zones socialment desfavorides</i> , pàg. 24	38
Imatge 7 Procés de detecció i intervenció educativa, font Finestra oberta.pdf pàg.101	40
Imatge 8 Circuit general d'actuació dels Centres Educatius	43
Imatge 9 Circuit general d'actuació bàsica d'equips bàsics d'atenció social	44
Imatge 10 Circuit general d'actuació de la Policia Local	45
Imatge 11 Exemple fitxa d'observació, font Pla d'Absentisme Escolar del Maresme	47

1. INTRODUCCIÓ

L'absentisme escolar crònic està considerant en molts estudis com un greu problema de salut públic per als professionals de salut mental, metges i educadors. La recerca demostra constantment que l'absència de l'escola sol ser la causa més gran de baix rendiment i assoliment escolar i es constata com el factor més associat amb les taxes de deserció escolar de secundària. On s'indica que l'absentisme continuat és un factor de risc clau per a la violència, lesions, ús de substàncies, trastorns psiquiàtrics i privacions econòmiques.

El Treball de Fi de Màster (TFM) que es presenta denominat *L'absentisme escolar* s'emmarca en la modalitat d'iniciació a la investigació documental, tenint com a objecte proporcionar una revisió de la recerca sobre l'absentisme escolar i els conceptes relacionats en la joventut per entendre més bé aquest fenomen.

En aquest treball s'ha revisat la literatura sobre les pràctiques basades en la recerca per millorar l'assistència dels estudiants al nivell de primària i secundària, entenent la l'edat més crítica és a la secundària, però que les pràctiques s'han d'iniciar en la primària i fins i tot en edats més primitives.

S'ha investigat sobre la prevalença d'absentisme escolar, les condicions físiques i psiquiàtriques que poden ajudar a entendre les causes de l'aparició de la conducta absentista, una classificació basada en el grau d'absentisme, els factors de risc contextuals, les variables interculturals, l'avaluació, la intervenció i els resultats.

Els factors de risc contextuals inclouen la situació a casa (pobresa, desestabilitat,...), la participació dels pares i les variables familiars, la violència escolar i la victimització, el clima escolar i la connectivitat, entre d'altres.

El propòsit d'aquest treball és proporcionar al lector una visió global de l'absentisme escolar que permeti facilitar la definició/implementació de pautes per la prevenció de l'absentisme escolar des de l'àmbit educatiu, municipal i familiar.

2. OBJECTIU

El document que es presenta se centra en la realització d'una revisió documental sobre l'absentisme escolar, motivada principalment per un interès personal i professional que suscita aquesta problemàtica així com per la necessitat d'avançar en la posada en marxa d'actuacions socioeducatives conjuntes i coordinades entre el sistema educatiu i altres agents de l'àmbit municipal per a la prevenció de l'absentisme escolar.

2.1. Objectiu general

Aprofundir en el concepte d'absentisme i comprendre'n les causes per tal d'intentar buscar un pla de millora de la prevenció i el control d'absentisme escolar, basant-se en normatives, protocols d'actuació i estudis relacionats en l'absentisme escolar previs. A través d'explorar els aspectes educatius i socials que incideixen en l'absentisme escolar i en les estratègies dels diferents agents (escola, serveis socials, família, ...) que desenvolupen per prevenir i actuar davant aquesta problemàtica, buscant una perspectiva comunitària i de treball en xarxa.

2.2. Objectius específics

- Obtenir una visió més concisa de la definició d'absentisme escolar.
- Proporcionar a través d'estudis de recerca sobre l'absentisme escolar una visió de l'estat de recerca.
- Detectar factors de risc que incideixen en l'absentisme escolar, així com les seves repercussions en les oportunitats educatives i socials.

- Conèixer l'abordatge de les situacions d'absentisme escolar i les estratègies que s'articulen per a la seva prevenció des de l'escola, els serveis socials i altres agents educatius a través de l'estudi de diferents plans d'actuació de diversos municipis.
- Buscar a través dels factors de risc pautes per la seva prevenció o detecció més precoç.

3. CONCEPTUALITZACIÓ I COMPRENSIÓ DEL FENOMEN

3.1. Definició

L'absentisme escolar es pot resumir com a totes aquelles absències reiterades o sovintejades sense justificar, o la manca total d'assistència d'un alumne en edat obligatòria (6-16 anys) al centre educatiu al qual està matriculat. De la mateixa manera es pot considerar com absentisme un alumne de 6 a 16 anys que, tenint l'obligació d'estar escolaritzat, no es trobi matriculat a cap centre (desescolarització)

3.2. Paraules clau

- **Absentisme escola**
- **Abandó escolar**¹: implica el cessament indefinit de l'assistència a la plaça escolar corresponent per l'infant o l'adolescent en període d'escolarització obligatòria. L'abandonament suposa una ruptura definitiva amb l'escola i els alumnes esdevenen desconeguts per a l'escola tot i estar-hi matriculats.
- **No escolarització**²: fa referència al fet que els progenitors, els titulars de la tutela o els guardadors d'un infant o adolescent en període d'escolarització obligatòria no gestionin la plaça escolar corresponent sense una causa que ho justifiqui.
- **Escolarització tardana**
- **Desescolarització**³: fa referència a aquell alumnat que deixa d'estar matriculat en un centre educatiu. Mentre que la no-escolarització sol produir-se en les primeres edats, l'abandó escolar i la desescolarització són problemàtiques més presents entre els 12 i els 16 anys.
- **Desefacció escolar**: fa referència a aquelles actituds d'indiferència, passivitat o retraïment que mos- tren alguns alumnes a l'escola o a l'aula.
- **Fracàs Escolar**
- **Exclusió social**
- **Carències formatives**
- **Educació inclusiva**
- **Prevenció**

3.3. Tipus d'absentisme escolar

L'establiment d'una categorització de l'absentisme escolar segons una sèrie de tipologies preestablertes, comunes a tot el municipi, ha de facilitar la recollida de les dades i la seva anàlisi posterior per a l'elaboració d'un diagnòstic de la situació de l'absentisme al territori.

¹ Departament d'Ensenyament (2017) Projecte de convivència i èxit educatiu. Continguts de l'aplicació informàtica per a l'elaboració del projecte de convivència (p.108).

² Idem

³ Idem

Les tipologies establertes es refereixen al total d'absències mensuals de cada alumne/a i han estat elaborades a partir de la classificació indicada pel Departament d'Ensenyament per a tots els centres de Catalunya.

- A. **Absentisme esporàdic/puntual:** freqüència baixa, no superior a 1 dia al mes. Menys del 5% de faltes mensuals. Les faltes reiterades de puntualitat i retards que afecten a determinades franges horàries (matí a primera hora o a la tarda en la incorporació després del migdia), així com absències que estan lligades a dinàmiques familiars sovint disfuncionals per al procés dels menors (per exemple, alumnes que no assisteixen a classe perquè han d'assumir funcions parentals) també s'inclouen dins aquesta tipologia d'absentisme. Es dona en determinats moments del dia o bé en èpoques de l'any de manera reiterativa i condicionades per una determinada dinàmica familiar (menors sols a l'hora de llevar-se per càrregues laborals dels pares, menors que fan absentisme per assumir tasques de cura i suport a la família, menors que fan viatges al país d'origen de la família fora del període de vacances establert...). Per registrar aquestes faltes com a absentisme utilitzarem el barem de 5 retards = 1 falta.
- B. **Absentisme moderat:** absentisme més regular i amb freqüència més elevada, entre 2 i 5 dies cada mes. Absències entre el 5% i el 25% de les sessions lectives de matí i tarda durant el mes. En els retards i les no-assistències a alguna classe es comptabilitza entre 6 i 29 hores lectives al mes.
- C. **Absentisme regular:** freqüència més elevada, entre 6 i 15 dies al mes. Absències que oscil·len entre el 25% i el 75% de les sessions lectives de matí i tarda durant el mes. En el cas de l'absentisme per retards es donen faltes entre 30 i 89 hores lectives al mes.
- D. **Absentisme crònic/total:** entre 16 i 20 dies cada mes. Absències de més del 75% de les sessions lectives de matí i tarda durant el mes. En el cas d'un 100 % de faltes d'assistència sense justificar, es considerarà abandonament escolar prematur.

	PUNTUAL	MODERAT	REGULAR	CRÒNIC
ABSENTISME SEGONS LA FREQUÈNCIA	Menys de 5% de faltes 5 retards = 1 falta	Entre el 6% i el 25% de faltes	Superior al 25% fins al 75% de faltes	Superior al 75% fins al 100% de faltes
	Menys de 6 sessions lectives per mes, sense regularitat mensual	Entre 6 i 29 sessions lectives per mes	Entre 30 i 89 sessions lectives per mes	Entre 90 i 120 sessions lectives per mes
DIA/MES	1 dia per mes, sense regularitat mensual, o bé	Entre 1 i 5 dies per mes, o bé	Entre 6 i 15 dies per mes, o bé	Entre 16 i 20 dies per mes, o bé

Taula 1 Resum de les tipologies d'absentisme escolar definides pel Departament d'Ensenyament

3.3.1. Altres tipologies d'absentisme i situacions a considerar

També hi ha administracions municipals que inclouen en el seu protocol d'actuació per la prevenció de l'absentisme escolar altres tipologies i situacions, tot i no estar recollides en les demandes del departament d'Educació, però que poden tenir gran incidència en el funcionament habitual d'alguns centres, podent afectar l'escolaritat o bé podent ser indicatives de risc d'aparició d'altres situacions d'absències més importants, i que per tant requereixen atenció i seguiment.

- A. **Absentisme Intermitent:** es produeix a temporades (incloent les absències per vacances fora de temporada, especialment famílies d'origen immigrant) o en franges horàries determinades (impuntualitat a primera hora del matí o de la tarda...). Les absències intermitents per motius de salut sense justificant mèdic també s'inclouran.

- B. **Alumnat il·localitzable:** No és possible contactar amb la família i no es pot conèixer la situació actual de l'alumne/a (possible canvi de població, de país...). Podien ser casos de desescolarització.
- C. **Retards o faltes de puntualitat:** Els retards o faltes de puntualitat són un tipus de comportament que, encara que no es registra com a absentisme, a la Comissió Local del municipi es va considerar que calia intervenir-hi, evitant que s'esdevingués en una pauta constant.
- D. **Absències justificades en excés:** Es tracta d'absències reiterades i justificades per la família.

En plantejar aquesta conceptualització de l'absentisme segons la freqüència que es produeix, ens trobem amb dues dificultats que s'han de resoldre per tal de poder proporcionar una resposta de circuit coherent i eficaç:

- D'una banda, la dificultat en la recollida i el tractament de les faltes d'assistència que fan parlar d'una conducta absentista. Per part del centre educatiu hi ha un control rigorós de les assistències, però les respostes a l'activació del circuit d'absentisme escolar són molt heterogènies. Hi ha centres educatius que davant d'un absentisme puntual/espòrdic no justificat activen al moment el circuit de citació a la família, i n'hi ha d'altres, que tenen un nivell d'espera més elevat per activar el circuit.
- Aquest protocol proposa que des del centre educatiu hi hagi una persona responsable de la recollida de les faltes d'assistència. També, hi ha d'haver una persona referent que informi a la Comissió Social, on de manera coordinada i en funció de la freqüència d'absentisme i les causes, estableixi una o altra acció.

4. MARC LEGAL I NORMATIU

L'educació és un dret que han d'exercir amb llibertat tots els ciutadans i les ciutadanes des del seu naixement i al llarg de tota la seva vida adulta. Ha d'esdevenir un instrument per assolir el desenvolupament integral de les potencialitats de totes les persones i un element important en els processos de desenvolupament econòmic i social.

Correspon als poders públics, Ajuntament i Generalitat garantir el dret a l'educació per a tots els alumnes en els nivells i etapes obligatoris. No n'hi ha prou, però, en enunciar el dret perquè aquest es faci efectiu. A més d'esmerçar-hi els recursos materials adequats, és imprescindible establir mecanismes de coordinació entre les institucions i els poders públics competents per detectar i readreçar situacions d'absentisme escolar, si cal amb l'adopció de mesures compensatòries de situacions personals, familiars o socials que influeixen en el comportament escolar.

D'acord amb el marc legal i normatiu vigent, el dret a l'educació és un dret de plena ciutadania i, per tant, l'escolarització dels infants i adolescents és una obligació. Pel que cal vetllar per aquest dret des de les administracions públiques.

Els drets referents a l'educació dels menors es regeixen per una normativa internacional, nacional, autonòmica i local. A l'Annex es presenta el conjunt de normes que conformen el marc legal del dret a l'educació i les lleis relacionades amb la protecció de la infància segons els seus àmbits territorials d'aplicació. De la normativa es ressalten aquells apartats i articles que es relacionen més directament amb la finalitat del treball: la prevenció i atenció a l'absentisme i l'abandonament escolar.

Resum del marc legal i normatives més destacades:

- Existeix un espai d'indefinició jurídica entre els drets dels pares a decidir sobre la escolarització dels seus fills i el deure de l'Estat en fer efectiu el compliment del dret a l'educació, que en el nostre marc jurídic es tradueix en deure d'escolarització.
- La competència de l'administració educativa per fer efectiu el dret de l'escolarització entesa com oferta de places escolars és una obsolescència històrica.

- L'actual normativa contempla certa autonomia pedagògica dels centres escolars per a dissenyar i implementar, si així es considera, un pla d'intervenció contra l'absentisme. Tot i així, hi ha una manca de directrius o criteris explícits. D'altra banda, el centre pot recorre a diverses instàncies, serveis i programes, (EAP, Programa de Compensatòria, Inspecció,...) per demanar col·laboració, sense que s'expliciti, però, els límits de competències i obligacions entre aquestes.
- La forta contradicció legal existent entre el dret d'escolarització, d'una banda, i, determinats mecanismes de sanció de l'alumnat com són les expulsions, poden contribuir a agreujar i enquistar les situacions d'absentisme escolar, doncs els centres escolars tenen potestat per a sancionar a un alumne absentista amb l'expulsió o inhabilitació. L'administració educativa permet així una resposta paradoxal i arbitrària a l'absentisme escolar.
- Les competències de les comissions d'escolarització en relació a l'admissió de l'alumnat queden supeditades a la llibertat d'elecció de centre de les famílies i d'admissió dels Consells Escolars. No és preveuen altres tasques de seguiment de l'escolarització.
- Malgrat que la participació dels agents locals en els processos i seguiment de l'escolarització queda definida en termes de cooperació i en concurrència amb l'administració educativa: els centres escolars, a través del Consell Escolar de Centre, les Comissions d'Escolarització i altres comissions específiques, amb els que col·laboren els serveis socials municipals i altres, a la pràctica, aquesta participació presenta importants limitacions, tal i com es descriuen en els següents apartats.

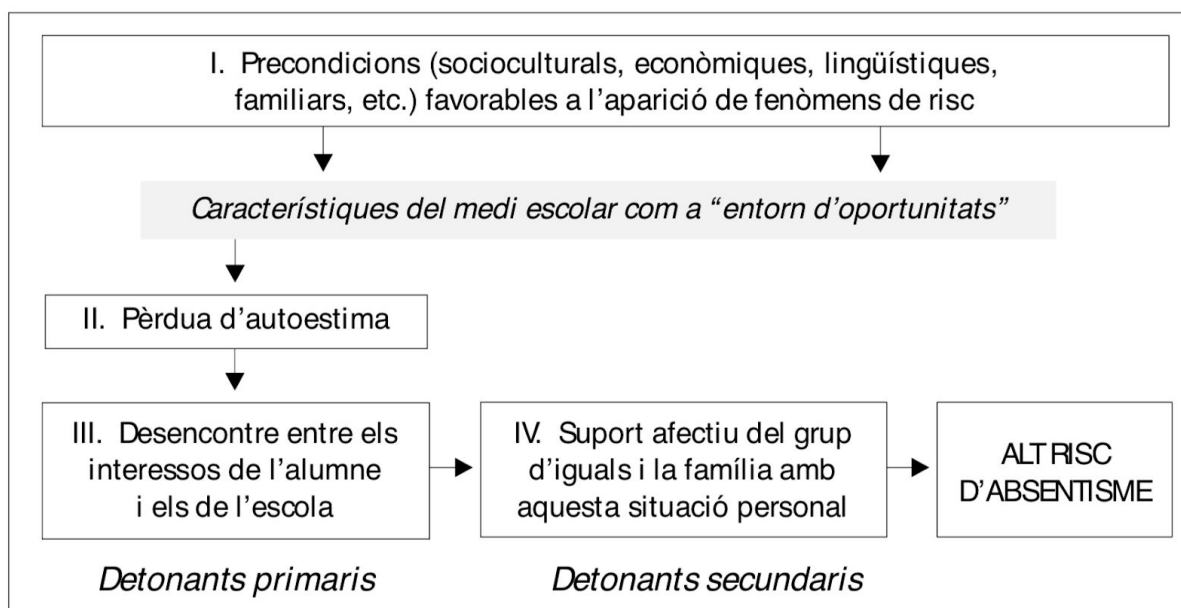
5. PERFILS

Un alt percentatge d'alumnat absentista ve d'ambients desfavorits, amb escassos recursos econòmics i mancances formatives on les famílies desconeixen en tota la seva amplitud l'obligatorietat de l'ensenyança i la importància i transcendència de la educació. Una part d'aquests alumnes provenen de famílies que ni vigilen el compliment de l'escolarització obligatòria dels seus fills ni realitzen un seguiment de l'activitat escolar a través del professorat ni de cap mecanisme dels que proporcionen les escoles i els instituts.

Els «desescolaritzats» són fonamentalment joves que combinen les característiques d'un entorn social desfavorit, una vulnerabilitat familiar i greus dificultats escolars: renda molt baixa, atur, escissió de la filiació, allunyament d'un dels pares, desaparició d'un germà, família «dispersa», canvi de residència, ...

De manera que, a banda de les formes de marginalitat social més antigues, també és obligat considerar les noves formes de fragilització social, el creuament dels aspectes familiars, escolars i pròpiament socials:

- Alumnes exclosos d'un centre per decisió del consell de disciplina;
- Alumnes que han rebut orientacions fora del col·legi i per als quals la durada d'alguns procediments de destinació pot representar una desescolarització de fet
- Alumnes arribats de l'extrenger no censats i en situació irregular
- Joves pertorbadors, delinqüents, molt apartats de la societat
- Alumnes que se senten en perill per la presència de bandes o d'alumnes de comunitats rivals;
- Fills nòmades, gitanos;
- Alumnes «presents-absents» o «exclosos de dins», que estan presents físicament al col·legi o a l'institut, però que s'han desvinculat de l'ensenyament.

Imatge 1 Seqüència de condicions que afecten al risc de l'absentisme, elaborat per la Diputació de Barcelona

5.1. Condicionants d'absentisme

L'absentisme escolar és un problema educatiu i social condicionat per múltiples causes i manifestacions, per la qual cosa definir estratègies de prevenció i intervenció pot resultar poc adequat sinó s'analitzen prèviament totes les circumstàncies que poden incidir-hi. En aquest sentit, els autors que aborden els factors vinculats a l'absentisme escolar coincideixen a assenyalar que les causes d'aquest fenomen es troben en les característiques del propi individu, en l'entorn familiar i en el context social. També es pren com a referència a la institució escolar com a principal àmbit en el qual se situen algunes de les causes del fenomen.

Comprendre i interpretar l'absentisme escolar requereix considerar-ho en termes diacrònics, des d'una doble dimensió: sociogenètica i psicogenètica. És per això que la condició social es un dels condicionant més estudiats és el que relaciona l'absentisme.

Després de la revisió de diversos estudis que parlen sobre les diferents teories sociològiques que accentuen els factors de desigualtat educativa i social com a principals causes de l'absentisme, m'inclino per una perspectiva que integri els factors personals, familiars i socioeconòmics així com les pràctiques pedagògiques del centre escolar i les experiències escolars prèvies. Cal, doncs, un plantejament que consideri els condicionants estructurals de les desigualtats socials i escolars i una perspectiva microsociològica i interactiva, entre subjectes i procés d'escolarització, per comprendre aquest fenomen.

Des d'un punt de vista de la Pedagogia Social, Saéz (2005) considera el context social com a principal causa de l'absentisme escolar afirmant que el fenomen s'intensifica en aquelles ciutats en què predominen un major percentatge d'immigrants, minories ètniques i famílies desestructurades amb un nivell d'ingressos econòmics baix, "posant en relleu les mancances i insuficiències de la institució escolar, o, per ser més precisos, el de les polítiques educatives i socials" (Saéz, 2005, pàg. 240).

En la mateixa línia, Aguado (2005) indica que les principals causes de l'absentisme escolar resideixen en el medi familiar, escolar i social. Com a causes familiars es tindria una situació familiar difícil, permisivitat dels pares en l'aplicació de disciplina i escasa o nul·la caloració de l'institució escolar. Entre les socials es destaquen la presència de models absentistes caracteritzats per baixos nivells acadèmics, la manca de referents acadèmics i l'absència de recursos i estimulació per a l'estudi. Prenent com a referència les causes educatives, l'absentisme pot ser degut a una escolarització tardana o de la insuficiència de recursos, així com a la desmotivació per part de

l'alumnat cap a l'entorn escolar. L'autor però focalitza més l'atenció en el context social de l'individu, afirmant que hi ha un percentatge elevat d'alumnat absentista que procedeix d'ambients desfavorits o pertany a minories ètniques (comunitat gitana) que no valoren l'aprenentatge i l'escola com un factor de desenvolupament i millora social.

Per altre banda dins del context psicogenètic, també és un dels punts per comprendre i interpretar una conducta d'absentisme més estudiats. S'ha detectat que els joves que es neguen a assistir a l'escola tenen habitualment condicions psiquiàtriques que ajuden a precipitar el seu absentisme o el resultat d'absències prolongades.

Varis estudis recents han proporcionat una visió més completa de les condicions/causes d'absentisme entre els joves. Uns d'aquests estudis són el de dos Nord-americans que van estudiar les condicions psiquiàtriques entre els joves amb absentisme problemàtic. Aquests estudis van avaluar grans mostres de joves amb problemes d'absència i van utilitzar entrevistes diagnòstiques estructurades amb excel·lents propietats psicomètriques. Un estudi va representar una mostra de la comunitat i l'altre va representar una mostra clínica.

Aquests i altres estudis indiquen una notable consistència pel que fa al tipus de diagnòstic que s'observa més freqüentment en els joves amb absentisme problemàtic, que bàsicament implica depressió, ansietat i trastorn de comportament disruptiu (Silove, Manicavasagar, & Drobny, 2002; Tramontina et al., 2001). Els estudis diagnòstics també són consistents amb estudis que vinculen l'absentisme escolar problemàtic a l'agressió i l'afiliació amb grups d'agressors agressius (Farmer et al., 2003; Lounsbury, Steel, Loveland i Gibson, 2004). Tanmateix, els estudis de diagnòstic també suggereixen que molts joves amb conductes de negativa escolar no demostren cap condició psiquiàtrica. Molts joves mostren l'absentisme problemàtic com el seu únic problema de conducta sense procés patològic. Aquesta troballa pot reflectir parcialment el fet que l'absentisme problemàtic representa un símptoma de dos trastorns psiquiàtrics en la infància (trastorn d'ansietat de separació, trastorn de la conducta) i no un trastorn psiquiàtric per ser.

Per altre banda, l'escola, també juga un paper fonamental per la comprensió del fenomen, atès que l'anàlisi de les seves condicions organitzatives i funcionals permetrà conèixer algunes de les dificultats de l'alumnat pel que fa al seu progrés i trajectòria escolar. Aquestes condicions es poden sintetitzar en (González González, 2006): el clima relacional del centre escolar, assenyalant la importància de que els docents estableixin relacions positives amb l'alumnat; les polítiques i procediments escolars respecte a l'assistència a classe, considerant les expulsions i suspensions com un reforç negatiu; les estructures organitzatives, com la mida del centre escolar (que afecta negativament les relacions entre professorat i alumnat), la influència de la departamentalització (que dificulta el desenvolupament del currículum i el clima relacional) o les formes d'agrupament (diferenciació de l'alumnat); i el currículum escolar, destacant l'avorriment dels / les estudiants pel currículum com una de les primeres conductes absentistes.

L'absentisme escolar es presenta, doncs, com un problema educatiu i social complex produït per diverses causes i que comporta conseqüències significatives sobre la formació i el futur dels adolescents, afectant negativament el seu desenvolupament personal, laboral, social, educatiu i cultural.

6. CONTEXTUALITZACIÓ I FACTORS DE RISC

Existeix una gran complexitat de les causes de l'absentisme i de la seva valoració i quantificació.

Les reformes dels sistemes educatius dels anys setanta i vuitanta a Europa, la prolongació de l'escolaritat obligatòria fins als catorze anys i posteriorment fins als setze anys (Espanya, França, Suècia, etc.) o divuit anys (Bèlgica).

A Espanya, la consolidació de l'escola de masses és un fet des de meitat dels anys 80, coincidint, aproximadament, amb la integració a la Unió Europea (1986). Aquesta consolidació suposa el creixement dels cicles post- obligatoris, la qual cosa implica un canvi substancial en la significació

social de l'absentisme, el fracàs i l'abandó escolar. Entre les característiques d'aquesta fase cal destacar-ne tres:

- La existència d'una àmplia capa de població molt escolaritzada donada la generalització de l'educació i prolongació dels itineraris formatius seguint la tendència iniciada a Espanya als anys vuitanta.
- La fi del monopoli escolar de l'educació i els canvis en el concepte d'escolarització que tenen lloc a Espanya. El concepte d'educació deixa d'identificar-se amb l'escola i la escolarització obligatòria per passar a significar aprenentatge al llarg de la vida (canvi d'ordre temporal) amb independència de les instàncies en les quals es realitza (aparició de nous escenaris formatius).
- Noves formes d'accés a l'educació i la cultura", en base a les Tecnologies de la Informació i la Comunicació (TIC), que afecten a molts ordres de la vida quotidiana i permeten ampliar els entorns d'aprenentatge de l'individu. El vertiginós desenvolupament de les tecnologies de la informació i particularment el desenvolupament i la extensió de la telemàtica¹⁶ han obert un univers de possibilitats educatives¹⁷ en altres espais socials que no són els estrictament, com ara l'espai domèstic, tot i que poden accentuar les desigualtats socials ja existents.

Aquest nou context dona una nou significat social a l'absentisme escolar i la desescolarització precoç, més important a mesura que es generalitza l'escola de masses, donada la contradicció entre la tendència a l'escolarització prolongada de la major part de la població i l'existència d'una fracció de joves que abandonen prematurament l'escola. En un context així, l'absentisme i l'abandó prematur del sistema educatiu adquireixen un caràcter d'estigma social: aquests joves tenen més probabilitats de desenvolupar conductes "antisocials", i veuen incrementada la seva condició de precarietat davant la transició a la vida adulta, amb risc d'exclusió social.

En definitiva, la prolongació de l'escolarització obligatòria, fenomen comú a la totalitat de països de la U.E., i el compromís de l'administració educativa per fer efectiva aquesta obligatorietat suposen un canvi substancial en la significació escolar i social de l'absentisme escolar i de les formes de permanència dels joves en els centres escolars, particularment dels "no identificats" amb la institució escolar, plantejant nous reptes a la institució escolar.

Cal afegir que amb l'aplicació de la LOGSE i el sistema estructurat en dues etapes (primària i secundària), que originen en molts casos un canvi de centre, aquest trànsit entre centres escolars juntament amb la transició escolar d'un nivell educatiu a un altre són dificultats que afavoreixen l'aparició o incrementació de factors de riscos per un absentisme escolar.

6.1. Una realitat negada en les estadístiques d'educació

Com ja s'ha comentat, l'absentisme escolar és diferent de la no escolarització, la escolarització tardana i de la desescolarització precoç o abandó escolar. L'absentisme escolar pressuposa una formalització de la matrícula, és a dir, una situació d'escolarització amb assistència irregular, a diferència de les situacions de no escolarització i de desescolarització precoç en les que els nens no es troben matriculats.

A diferència de la no escolarització i l'escolarització tardana que sol produir-se, en major grau, en les primeres edats, la desescolarització precoç o l'abandó escolar prematur és una problemàtica més present en l'escolarització d'adolescents entre els 12 i els 16 anys.

Tenim la dificultat d'obtenir indicadors que reflecteixin aquest absentisme i que permetin obtenir indicadors de correcció. Existeix una dificultat per diferenciar, al llarg d'un curs acadèmic, quan es passa d'una situació d'absentisme crònic a una situació de desescolarització precoç o quan esdevé abandonament escolar.

No existeixen indicadors explícits en les estadístiques per mesurar a aquests conceptes. No obstant, els indicadors teòrics que permetrien una aproximació a aquests conceptes serien:

- **La taxa de no escolarització** (per edats): Relació existent entre la població no escolaritzada per a una determinada edat o curs i la població total d'aquella edat o aquell curs.
- **La taxa d'escolarització tardana**: Fa referència al percentatge de població que s'incorpora amb retard a l'escola respecte del total de població escolaritzada.
- **La taxa de desescolarització precoç o taxa d'abandó escolar**. Aquesta taxa fa referència a la diferència existent entre el nombre de població escolaritzada al curs anterior (per edats) i el nombre de població escolaritzada el curs actual, un cop deduïdes la mortalitat, per edats i la mobilitat exterior.
- **La taxa d'absentisme**, que fa referència al nombre d'alumnes que no assiteixen a l'aula en un moment determinat i que no justifiquen la seva absència.

A les estadístiques, no existeixen indicadors explícits per mesurar els conceptes que de desescolarització i d'abandonament. Una aproximació seria considerar la taxa d'escolarització com a la diferència entre la població d'una determinada edat escolaritzada i la població total d'aquella edat. Però ja es veu que això presenta limitacions i amagen errors tècnics, com població escolaritzada a no empadronada, ... En quan a la desescolarització, indicador indirecta de l'abandonament escolar, el fet de moviment territorial encara augmenta més la seva distorsionalitat, ja que sovint en zones més desfavorides o zones econòmicament deprimides, les taxes d'escolarització no permeten captar les grans desigualtats existents a l'interior del territori.

La taxa d'absentisme escolar, és un indicador inexistent, ja que és oscil·lant i reuqereix ser mesurada en diferents moments. Per això, cal destacar que la mesura de l'absentisme escolar és particularment complexa. Es tracta d'un fenomen que té una dimensió dinàmica i fluïda, que obliga a comptabilitzar-lo i registrar-lo des de cadascun dels centres escolars.

Al no existir cap mesura estadística, ni directa ni indirecta, sobre l'absentisme escolar, les dades estadístiques disponibles permetrien una aproximació, tot i que aquesta seria una aproximació insuficient, ja que no contemplaria els efectes de la mobilitat i la mortalitat infantil i adolescent.

En definitiva, les taxes d'escolarització presenten importants limitacions, entre les quals es destaquen les següents:

- Es tracta d'un indicador basat en el nombre d'alumnat matriculat, per la qual cosa no es capten els canvis de situació que es produeixen al llarg del curs acadèmic.
- No predica res respecte de la mesura de l'absentisme escolar, el registre d'assistència de l'alumnat matriculat requereix un recompte en base a successius intervals de temps.
- Es tracta d'un indicador estadístic que amaga errors tècnics al ser elaborat a partir d'estimacions sobre el cens de població pel que fa a les projeccions d'edats, sense considerar la població en edat escolar que pertany a famílies no empadronades (famílies nòmades, fills de famílies immigrants no escolaritzats, etcètera) i sense sostreure el nombre d'alumnes que repeteixen curs.
- Es tracta d'un indicador estadístic distorsionat pel pes de l'oferta educativa en el territori.
- Com a indicador indirecte de l'abandó escolar *Les taxes de desescolarització* amaguen una desigual distribució del fenomen en el territori.

Aquesta manca d'informació regular sobre l'absentisme escolar en les publicacions oficials reflecteix la mínima consideració que l'absentisme escolar té per l'administració educativa, i, sens dubte, contribueix a la invisibilitat del fenomen i a la dissolució de la percepció de les seves dimensions entre les escoles. L'efecte pervers d'aquest buit d'informació sistematitzada és l'omissió o la manca de resposta institucional, malgrat que les seves dimensions puguin ser rellevants, en determinats territoris i escoles on l'absentisme escolar tendeix a concentrar-se.

6.2. Repercussions socials

Aquestes repercussions són múltiples. D'una banda la no adquisició de coneixements bàsics. Els joves absentistes que acaben abandonant el sistema educatiu, no obtenen un coneixement cultural mínim i es veuen exclosos de les vies de formació postobligatòries.

L'exclusió dels processos d'aprenentatge pels joves cada vegada presenta estigmatitzes on se'ls exclou de la societat. Ja que si aquests es presenten al mercat laboral aquest, no només veuen una manca de formació bàsica, sinó també una senyal negativa, ja que es relaciona un desinterès amb l'escola amb un desinterès pel treball.

D'altra banda, aquesta desafecció escolar, té una repercussió important a l'integració social, ja que sovint aquest abandó escolar té uns efectes importants en l'autoestima d'aquests joves. És important entendre que les trajectòries de desafecció i abandonament escolar contribueixen a la construcció d'una identitat psicosocial de l'adolescent. Aquesta percepció dependrà en gran mesura de factors externs com la pressió de la família, els condicionants socials i culturals que envolten el jove, ..., però també de la resposta pedagògica del professorat i del tipus d'orientació escolar rebuda.

També s'ha tendit a interpretar l'absentisme escolar com el resultat d'una determinada orientació cultural, característica d'un determinat grup social o ètnic, que es tradueix en un sistema de valors, actituds i expectatives escolars deficitàries i que dificulta una escolarització normalitzada. És per això que cal combatre aquesta teoria del handicap social i cultural i plantejar el seu tractament cap a una escola multicultural per combatre aquest essencialisme culturalista.

6.3. Caràcter diacrònic de l'absentisme escolar

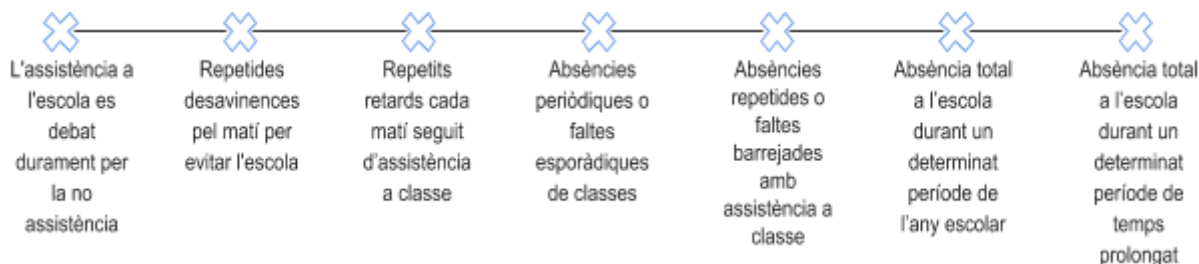
L'absentisme escolar té una dimensió històrica, social i biogràfica, per tant, per tal de poder establir mecanismes que previnguin l'absentisme escolar és important contextualitzar-lo com un fenomen sociològic multidisciplinar. Els investigadors solen insistir en la confluència de factors socials, familiars i escolars.

- Procés social

Com a fenomen sociogenètic ja hem vist que es tracta d'un procés històric, marcat pel desenvolupament de l'escola de masses i la generalització de l'escolarització obligatòria. També determinat socialment i diferenciat en l'espai i en el temps, és a dir, considerant la existència de desigualtats socials, de factors econòmics, socials i culturals que incideixen en la seva distribució, desigual segons territoris i grups socials.

Com a procés social l'absentisme escolar no només reflecteix les desigualtats estructurals (de classe, ètnia i gènere) que expliquen que determinats grups socials siguin més propensos a l'absentisme, sinó que aquesta dimensió li confereix una significació social diferent segons el context en el que es produeix.

L'absentisme escolar té també una dimensió psicogenètica i biogràfica. L'absentisme com a succés particular està lligat a la realitat del món immediat del adolescent, als seus referents quotidians, a percepcions socials que li són significatives i orienten el seu comportament, a la influència del grup d'iguals, a la forma subjectiva com viu la escolarització obligatòria, a l'existència de dificultats familiars objectives (marginació, mobilitat geogràfica, ...), a la identificació o manca d'identificació amb la realitat escolar, a les formes de viure la escola i en l'escola, a l'estatus del jove dins del grup domèstic, a la seva posició social dins del grup d'iguals (identitat psicosocial), a la auto-interpretació continuada del seu propi absentisme i a la vivència subjectiva de la interpretació que fan els altres, així com a altres successos imprevistos o esdeveniments que poden resultar significatius de la seva trajectòria vital.

Imatge 2 Passos pels quals passa un alumne fins arribar a l'abandonament escolar, font School absenteeism and school refusal behavior in youth: A contemporary review

Aquests caràcter plural, dinàmic i biogràfic de l'absentisme escolar implica les següents consideracions, que ens permetran després buscar estratègies preventives i ens ajudaran a prendre mesures d'intervenció:

- L'absentisme escolar és un **fenomen dinàmic**. És un procés amb caràcter dinàmic i canviant, pot iniciar-se com a conseqüència de situacions personals i socials diverses.
 - Es tracta d'un **fenomen de caràcter multiforme**. Diferents actituds de l'alumne a l'aula que poden traduir-se en absència física, absència virtual, aïllament o rebuig i conflicte escolar.
 - L'absentisme escolar és un fenomen variable i heterogeni. És un fenomen que amaga una pluralitat de situacions socials i vitals.
 - L'absentisme és un **procés interactiu i biogràfic**, una resposta activa e interactiva. Les experiències d'absentisme poden tenir una significació escolar i social diversa en funció de la resposta donada per la institució escolar, la trajectòria escolar prèvia de l'individu i la seva història de vida.
 - L'absentisme escolar és un **procés determinat a nivell institucional i polític**.
- Procés interactiu

Ja hem vist que és un fenomen variable i interactiu. Aquesta varietat davant l'evolució dels joves cap a una conducta absentista es tradueix en condicionants de diferents factors: situacions de partida diferents, diferents rendiments i representacions escolars, una posició social desigual de les famílies, el pes del grup d'iguals, diferents percepcions sobre el futur, diferents expectatives personals i familiars respecte de l'escola, ...

L'absentisme escolar té una dimensió interactiva en la seva producció i desenvolupament. Ja que es tracta d'una resposta del jove davant l'escola, condicionada, al mateix temps, per les activitats pedagògiques del centre i els diferents itineraris escolars previs.

- Procés heterogeni

Com ja s'ha comentat al punt **6.2 Repercussions socials**, a l'hora d'interpretar les situacions absentistes, es tendeix a homogeneïtzar els seus condicionants.

Diferents estudis, han arribat a definir tres perfils diferenciats d'alumnat absentista, amb un significat i implicació desigual per la seva trajectòria escolars futura.

- Un absentisme per **innovació**. Es tracta d'actituds que no pressuposen una pràctica reiterada d'absentisme, sinó el qüestionament d'alguns procediments i normes escolars, que originen les clàssiques "campanes".
- Un absentisme per **rebel·lió**. Resposta activa del subjecte pedagògic que rebutja les metes culturals definides i els mitjans institucionals establerts per assolir-les.
- Un absentisme per **retraïment**. Associat a situacions d'inhibició i indiferència aparent. Sovint, associades a situacions de rendiment escolar baix i de fracàs instructiu reiterat, fet que pot conduir l'alumne a una situació de desafecció escolar.

En definitiva, podem concloure que l'absentisme escolar és un fenomen plural en la mesura que expressa un pes diferent de les construccions socials i de detonants secundaris, vinculats a processos biogràfics diferents.

Resum d'alguns factors de risc i conseqüències més destacats que s'han anat definint:

FACTORS DE RISC	CONSEQÜÈNCIES
○ Pobresa, incorporació avançada a la vida adulta ○ Violència i victimització a l'escola ○ Clima i desconexió escolar ○ Implicació familiar ○ Comunitat i família	○ Mal rendiment acadèmic, dèficits evolutius i cognitius ○ Abandonament escolar ○ Delinqüència ○ Embaràs en l'adolescència ○ Abús de substàncies, problemes de salut ○ Problemes familiars ○ Desconnexió de la societat ○ Desinterès familiar per l'escola, valors familiars i culturals allunyats dels valors escolars, canvis de centre freqüents. ○ Sobreprotecció dels fills/es. ○ Manca d'expectatives personals, acadèmiques o laborals ○ Manca d'hàbits fonamentals (higiene, salut, alimentació, ordre, normes de convivència,...)

Taula 2 Resum d'alguns factors de risc i conseqüències d'absentisme escolar

7. AGENTS IMPLICATS PER COMBATRE L'ABSENTISME

La resposta que hi ha hagut per enfrontar l'absentisme escolar ha estat el treball conjunt entre els centres, els seus entorn i la família, per la creació de models i plans estratègics que millorin l'assistència escolar. Aquests plans estratègics es poden dividir en tres nivells d'actuació en funció del nivell de necessitat dels estudiants, els quals les seves estratègies afectaran en diferent grau i mesura els diferents agents implicats.

NIVELL	GRAU D'ABSENCIA	ESTRATÈGIES
1	○ Estudiants que falten menys del 5% al centre ○ Els estudiants que falten entre un 5 - 9% al centre	○ Reconèixer l'assistència i la seva importància ○ Educar i involucrar els estudiants i les famílies ○ Supervisar les dades d'assistència i establir objectius ○ Establir un clima de centre positiu i atractiu ○ Identificar i abordar barreres comunes en l'absentisme escolar per assistir a l'escola
2	○ Estudiants que falten entre un 10 - 19% al centre	○ Proporcionar una atenció anticipada personalitzada. ○ Conèixer el cas per desenvolupar un pla d'acció a mida. ○ Connectar l'alumne amb un mentor
3	○ Estudiants que falten més del 20% al centre	○ Gestió intensiva dels casos amb la coordinació de tots els agents implicats: centre, agents públics (educació, serveis socials, govern municipal, agents legals,...), segons sigui necessari

Taula 3 Resum plans estratègics contra l'absentisme en funció del grau d'absència

El nivell 1 representen estratègies que el centre pot utilitzar per promoure i fomentar una bona assistència. Aquest tipus d'estratègies solen ser de baix cost i tenen com a finalitat prevenir la fracàs crònic. Les estratègies de nivell 2 proporcionen intervencions addicionals per als estudiants que ja no realitzen els centres regularment. Aquestes estratègies són més orientades i personalitzades. Finalment, les estratègies de Nivell 3 proporcionen intervencions intensives per a l'absència crònica. Aquestes estratègies solen costar més diners, ja que se centren en proporcionar suport per a la gestió de casos, sovint amb l'ajuda d'agents locals o jurídics.

A continuació es detalla la implicació dels diferents agents implicats per combatre l'absentisme, juntament amb els objectius i les estratègies que poden desenvolupar cadascun d'ells.

7.1. Centre educatiu

Tal i com especifica el Departament d'Ensenyament de la Generalitat de Catalunya els centres tenen un document⁴ d'ajuda per a l'actuació dels centres en diversos supòsits de diverses realitats socials que afecten alumnes escolaritzats en el centre, cada centre és responsable de dissenyar i implementar estratègies i actuacions pròpies per a la prevenció, la diagnosi i l'actuació precoç contra l'absentisme escolar. Aquestes actuacions es duen a terme coordinadament amb els serveis educatius del Departament d'Ensenyament⁵ i els serveis socials del municipi i inclouen mecanismes per a la detecció de l'absentisme, anàlisi de factors de risc, protocols d'intervenció, processos de reflexió sobre els resultats aconseguits en la millora de l'assistència a classe dels alumnes absentistes i mesures pedagògiques per garantir l'èxit del retorn dels alumnes absentistes al centre.

Els centres educatius són un dels àmbits on es reflecteixen de manera més evident les situacions de desigualtat, cosa que dificulta la gestió educativa, desorienta el professorat i dona lloc a situacions com l'absentisme, la desafecció i el fracàs escolar.

L'absentisme no només indica una conducta dels individus, sinó que també posa de manifest les conseqüències del paper de l'escola.

Si els centres educatius volen entendre el per què els estudiants de secundària no assisteixen regularment a l'escola, es converteixen en crítics per considerar les veus i les percepcions dels estudiants. Hi ha estudis on s'ha buscat l'opinió d'alumnes de secundària que han mostrat conductes d'absentisme i desconexió amb el centre, per tal d'entendre les seves percepcions de les seves experiències, i ha donat com a resultat que els alumnes busquen un respecte per part dels adults, docents que mostrin grans expectatives dels seus alumnes i que els proporcionin les eines necessàries per assolir l'èxit. Aquestes investigacions també han posat de manifest que s'avorrien en moltes classes i sovint en trobaven de irrelevantes, cosa que provocaven un augment de distanciament amb el centre. A través d'aquests estudis es van detectar els següents indicadors d'absentisme:

- Percepció del centre escolar dels estudiants: els estudiants absents tenien menys probabilitats de tenir una percepció favorable de l'escola.
- Percepció de la disciplina parental: els estudiants perceben la disciplina com laxa o inconsistent.
- Control dels pares: els estudiants consideren que els seus pares volen exercir més control sobre ells.
- Percepció acadèmica dels estudiants: els estudiants es senten inferiors pel que fa al rendiment acadèmic.
- Conflicte familiar percebut: els estudiants van experimentar almenys un conflicte familiar a casa.
- Competència social a classe: els estudiants no se senten socialment competents entre els companys.

És important tenir en compte que no hi ha cap motiu únic perquè els estudiants no puguin assistir regularment a l'escola. La investigació destaca que sovint és una barreja de factors entrelaçats, i que les escoles han d'orientar-se a més d'una àrea per ser eficaços.

Tot i existir una política d'educació, cada centre té les seves formes d'ensenyament-aprenentatge, fet que fa que la cultura del centre i les seves formes de transmissió l'alumnat tingui una actitud o una altra davant l'escola i la resposta a l'absentisme. Com més cohesionada està l'escola amb el claustre, amb la seva cultura i els alumnes, generarà que els alumnes es puguin sentir més a gust al centre i tinguin un sentiment de pertinença cap a ell, afavorint així l'assistència a l'aula. Perquè això sigui possible cal donar una prioritització als processos d'ensenyament i d'aprenentatge i una disciplina envers els resultats acadèmics.

⁴ Departament d'Ensenyament (22/06/2017) Document per a l'organització i la gestió dels centres; Actuacions del centre en diversos supòsits

⁵ Les orientacions del Departament d'Ensenyament es poden trobar a "Projecte de convivència" al web de l'XTEC.

Objectius per combatre l'absentisme escolar a considerar en relació als centres educatius:

- Descriure el tipus d'intervenció educativa que reben aquests alumnes en els seus centres.
- Aprofundir en les causes escolars del problema, a partir de reconèixer certes limitacions en la intervenció educativa per a cert tipus d'alumnat.
- Analitzar els eventuais vincles entre el context educatiu (estatut de l'alumne al centre, les situacions d'aprenentatge proposades, la vida escolar, les relacions entre adults i joves, el reglament interior, el tipus de sancions ...) i la detecció i atenció de l'alumnat davant els aprenentatges.

Funcions i responsabilitats del centre educatiu:

- Controlar l'assistència (escolaritat obligatòria)
- Quan hi ha absentisme:
 - Esbrinar amb els pares i l'infant les causes de l'absentisme, ja siguin sociofamiliars, culturals o escolars.
 - Utilitzar els mitjans que els centres tenen al seu abast per abordar la situació d'absentisme.
- Facilitar el retorn de l'alumne absentista a l'escola mitjançant un pla d'acollida específic.
- Elaborar la fitxa de derivació als Equips Bàsics d'Atenció Social quan s'hagin esgotat els mitjans del centre.
- Realitzar el seguiment individual a la comissió social (d'aquí en endavant comissió socioeducativa, i tenint en compte les accepcions que pugui tenir en cada municipi) de cada centre. En cas que aquesta no es porti a terme es buscarà un espai de coordinació amb els Equips Bàsics d'Atenció Social.

Mesures i estratègies d'èxit rellevants:

- Unificació de la definició d'absentisme escolar i aplicació de protocols i circuits ben definits, amb delimitació clara dels nivells d'actuació dels diferents agents.
- Control diari d'assistència de l'alumnat, organització sistemàtica del control informàtic, circuit intern de seguiment dels casos més greus, intervenció ràpida del centre, quan es donen retards reiterats i absències no previstes.
- Informació de l'absentisme a les famílies.
- Acollida individualitzada dels alumnes quan retornen al centre per millorar la motivació de l'alumne i la implicació de la família.
- Potenciació de la vinculació de l'alumne amb el centre a través d'actuacions que afavoreixin un bon clima relacional.
- Adaptació del currículum a les necessitats individuals de l'alumne, elaboració de plans individualitzats amb l'adaptació corresponent dels objectius, Programes de Diversificació Curricular.
- Revisió de metodologies d'aula adequades a les necessitats de l'alumnat.
- Adequació del model de tutoria. Tutoria compartida amb l'orientador o altre professor del grup. La tasca tutorial com a mecanisme de control i seguiment de l'assistència.
- Concreció de compromisos individuals amb els alumnes, interacció institut-famílies.
- Adopció de mesures correctores específiques adaptades a cada alumne.
- Implicació i lideratge de la direcció: criteris d'assignació de tutories al professorat, seguiment i coneixement per part de l'equip directiu dels alumnes absentistes, en els casos d'alt risc, assignació d'un tutor de seguiment específic amb acompanyament diari de l'alumne.
- Identificació dels factors de risc que poden afavorir l'absentisme.
- Incorporació dels alumnes en la gestió del control d'absències.

7.2. Entorn

Dins de l'entorn entenem els següents agents com a implicats:

- Equips d'atenció psicopedagògica
- Serveis bàsics d'atenció social
- Policia Local
- Tècnic d'educació
- Inspecció educativa

Una bona part de municipis s'han plantejat l'abordatge la intervenció contra l'absentisme escolar, en base al disseny i concepció de protocols de treball en el que es defineix l'absentisme i les intervencions a seguir. Particularment en aquells territoris més desafavorits en els que la problemàtica de l'absentisme requereix la configuració d'un dispositiu permanent.

Aquests territoris en que ja s'està treballant contra l'absentisme escolar, treballen conjuntament l'ajuntament i serveis socials amb les escoles per crear i impulsar espais de treball comunitari a través de comissions socials, amb l'objectiu de treballar la prevenció i el seguiment de l'absentisme escolar de forma coordinada i amb criteris d'intervenció comuns.

Algunes de les seves funcions són: detecció, anàlisi i valoració de les causes, discussió de criteris comuns per recollir dades sobre l'absentisme, discussió de criteris per a la intervenció, seguiment dels criteris establerts, seguiment i avaluació dels resultats i millora contínua del procés.

Funcions i responsabilitats de l'entorn:

- Equips d'atenció psicopedagògica
 - Intervenir directament en la situació de l'alumne i la família davant la demanda del centre educatiu.
 - Donar suport a l'escola per valorar les causes de l'absentisme en cada cas, i la intervenció pedagògica per pal·liar-les.
 - Garantir que, des de l'àmbit de l'ensenyament, s'esgotin tots els recursos i intervencions possibles per eliminar l'absentisme incipient.
 - Documentar la intervenció.
 - Informar la Comissió Socioeducativa d'aquelles intervencions que han resultat positives i elaborar un pla de treball conjunt en aquells casos que, un cop feta la intervenció preventiva, persisteixen en l'absentisme.
- Serveis bàsics d'Atenció Social
 - Recollir les demandes realitzades des dels centres educatius (fitxes d'absentisme).
 - Analitzar i valorar els ítems de caire socioeducatiu presents en la família, l'alumne i l'entorn social que propicien l'absentisme.
 - Elaborar el pla de treball, conjunt i consensuat amb la comissió socioeducativa.
 - Participar en la elaboració dels informes necessaris i pertinents
 - Derivar la situació cap a serveis especialitzats.
 - Documentar tota la intervenció realitzada.
- Policia local
 - Detectar nens i adolescents al carrer en horari lectiu.
 - Informar la família de l'alumne de la situació d'absentisme.
 - Acompanyar l'alumne detectat cap al centre escolar.
 - Documentar les intervencions realitzades.
 - Informar i derivar la situació cap als Equips Bàsics d'Atenció Social.
 - Fer arribar, sempre que sigui possible, la citació d'absentisme a la família en cas que no hagin assistit a les entrevistes amb els Equips Bàsics d'Atenció Social.

Títol: L'absentisme escolar

- Tècnic d'educació
 - Donar suport al protocol d'absentisme.
- Serveis educatius de la Generalitat
 - Treballador Social (EAP)
 - Col·laborar amb l'equip docent en la detecció i prevenció de conductes de risc en relació amb l'absentisme escolar.
 - Valorar l'alumnat que pugui presentar algun indicador de risc i fer-ne el seguiment.
 - Intervenir en els casos d'absentisme detectats i coordinar les actuacions amb els Serveis Socials quan correspongui, fent l'acompanyament de la família.
 - Promotor escolar
 - Intervenir en els casos d'absentisme d'alumnat del poble gitano, en coordinació amb la resta de professionals implicats.
 - Participar en les comissions socioeducatives.
 - Infermer del programa Salut i Escola
 - Informar, si escau, de la detecció de problemàtiques associades a l'absentisme escolar.

Mesures i estratègies d'èxit rellevants:

- Coordinació efectiva primària-secundària.
- Bona coordinació amb els serveis i agents externs. Presència freqüent a la comissió social del referent habitual dels serveis socials per facilitar intervencions immediates.
- Bon funcionament de les comissions socials i d'atenció a la diversitat amb compliment de compromisos.
- Aplicació del protocol local d'absentisme, en els casos que existeix.
- Bon funcionament dels projectes de diversificació curricular.

7.3. Família

Ahora de prevenir una situació d'absentisme, les famílies han d'implicar-se activament en totes les polítiques que tant el centre com l'entorn desenvolupin per tal de reforçar-ne i incrementar-ne els esforços i millorar els resultats. Per això si prèviament es vincula la família a la participació de l'educació del seu fill i es fomenta la relació amb l'escola i l'entorn serà més fàcil que aquestes valorin l'esforç que fan els centres i agafin la seva responsabilitat i obligació com a pares per l'escolarització dels seus fills; ja sigui assistint a les entrevistes que organitza l'escola, complir amb el pla de treball que s'hagi definit des del centre amb la família o des del centre amb serveis socials, ...

Les famílies tenen responsabilitats i funcions, en l'educació dels seus fills. Aquesta no es pot deixar exclusivament a mans de les escoles. És per això que les famílies han de comprometre's a participar activament en el desenvolupament social dels seus fills. El grau d'implicació dels pares en l'educació dels seus fills i la qualitat del temps que aquests comparteixen amb els seus fills tenen efectes decisius en les trajectòries dels menors.

Els pares que dediquen temps als seus fills poden atendre a les seves necessitats emocionals i afectives, a inculcar-los valors i transmetre'ls coneixement, a fer un seguiment dels seus estudis i activitats d'oci; fent una inversió en el seu benestar present i futur. Aquesta dedicació permet als menors adquirir un capital social de les famílies, on en famílies amb baixos nivells de capital humà (Calero 2006; Ferrer 2006; Marí-Klose et al. 2009) i social (Coleman, 1988; Marí-Klose et al. 2008 i 2009), l'assoliment educatiu dels fills/es se'n sol ressentir.

En l'actualitat, les transformacions de l'estructura i les dinàmiques familiars condicionen les relacions de pares i fills i el temps que aquests els hi dediquen. És per això, que s'han de crear polítiques d'actuació amb l'objectiu d'amortir els efectes que poden tenir la debilitat o manca de vincles entre la família i els processos educatius i d'aprenentatge dels infants i adolescents. En aquest sentit, cal potenciar tres eixos:

A. Sensibilització i promoció social de la funció educativa de les famílies.

La implicació i seguiment dels pares als seus fills dona uns resultats positius sobre el seu rendiment educatiu. Per tant, s'ha en les polítiques de millora de l'educació s'ha de fomentar aquesta coresponsabilització dels pares, ja sigui:

- a. Implicació dels pares en l'educació dels fills a través de la sensibilització. Visibilització de la importància d'una implicació efectiva i de la dinamització dels pares, que pot ser canalitzada tant mitjançant les AMPA com altres associacions amb voluntat d'intercanvi de coneixement, suport mutu, prestació de serveis, etc.
 - Campanyes de sensibilització en els mitjans de comunicació
 - Xerrades i debats entorn de l'educació
 - Grups de trobada de pares
- b. Coresponsabilització de pares i mares. És necessari que tant el pare com la mare s'impliquin amb l'educació del seu fill, i més amb aquells casos en que un dels progenitors ja no convisqui habitualment amb el menor. Aquest requereix també cercar la col·laboració d'altres agents, com les empreses, que promoguin accions de conciliació de la vida laboral i familiar.
 - Promoció perquè pares i mares s'impliquin en l'educació
 - Programes que fomentin la implicació del pare absent en casos de divorci o ruptura
- c. Polítiques de conciliació la boral i familiar. Disposar de temps i promoure el temps compartit és un requisit essencial per a l'educació dels fills.
 - Polítiques que desacreditin la cultura d'endurse feina a casa
 - Polítiques de temps

B. Acompanyament de la funció educativa de les famílies.

Polítiques de formació i assessorament de pares i mares que afavoreixin sobretot a les famílies amb un baix nivell educatiu i socioeconòmic.

- a. Creació d'espais on pares/mares i fills comparteixen moments d'esbarjo.
 - Ludoteques, espais familiars, activitats lúdiques pares/fills...
- b. Formació i assessorament de pares i mares en pràctiques prenatales i parentals.
 - Informació i assessorament durant el període d'embaràs sobre: pràctiques saludables, serveis disponibles a la comunitat, recursos dels quals es pot disposar...
 - Suport i orientació a les famílies en l'atenció als més petits: en l'estimulació dels infants i reforçar la confiança dels pares en les seves capacitats per educar els fills.
 - Suport a pares i mares perquè en situacions de risc de fracàs escolar puguin ajudar els seus fills, a través d'orientadors especialitzats o de reunions pares-tutors per fer un seguiment de les tasques escolars, dificultats i progressos del fill, entre d'altres.
 - Consell per educar adolescents problemàtics mitjançant assessors, grups de debat de pares amb fills adolescents o trobades amb experts

- c. Assistència i suport a famílies en situació de risc. Donar resposta a aquelles situacions que poden desembocar en crisis que desestabilitzin les relacions familiars, a curt i llarg termini, i puguin afectar negativament al rendiment dels fills a l'escola.

C. Impuls de la participació de les famílies en la comunitat educativa.

Cal posar a l'abast de les famílies totes les eines que hi ha en l'entorn reforçant els vincles família-escola i família-territori. Sobretot en aquells casos on les famílies desconeixen l'entorn i/o l'idioma, presenten problemes socioeconòmics, dèficit de capital social, etc, perquè trobin nexes de connexió entre la família, l'escola i el territori.

- a. Mobilització i dinamització a través d'associacions de pares.
- b. Afavorir que les famílies coneguin l'entorn i els serveis públics disponibles.
- c. Acompanyament a les famílies novingudes.
 - o Presència i activació d'agents en el territori: associacions (culturals, religioses, etc.) o bé persones (dinamitzadors, educadors...) que ajudin a desenvolupar i reforçar el vincle famílies-entorn.
 - o Programes de formació i aprenentatge de l'idioma a pares i mares immigrants, a centres de pares o bé mitjançant cursos a les escoles on acudeixen els seus fills i filles.

Una de les escoles que ha estat destacada en els últims dies ha estat l'Escola Mare de Déu de Montserrat de Terrassa, la qual ha rebut el Premi Ensenyament com a millor escola catalana de l'any. El guardó valora precisament la capacitat de la comunitat educativa d'aconseguir l'èxit escolar amb un context socioeconòmic molt precari.

Aquesta escola ha estat destacada per les tasques del centre i les activitats que ha realitzat per fomentar la implicació del pares al centre, avis i veïns en la formació i el bon funcionament del centre educatiu.

L'escola té més del 97% d'alumnes de famílies immigrandes i malgrat la complexitat que representa ha aconseguit que la totalitat dels seus alumnes aconseguissin l'èxit escolar.

Han implicat els pares i mares, tant en l'educació dels seus fills, que aquests donen suport als mestres i professors en la impartició de la classe. Això permet que els alumnes s'esforcin més a l'aula ja que hi ha els seus pares que els observen i a més a més que permet un ensenyament més personalitzats, la creació de vincles més forts dins i fora de l'aula, ja que a l'aula hi ha un adult per cada 5 nens, entre professors, tutors i voluntaris.

També s'imparteixen classes d'alfabetització per les famílies que ho necessitin, d'aquesta manera es vinculen més amb el centre, amb els estudis dels seus fills i ajuda la integració al territori, mentre que augmenten els seus coneixements i se'ls dona una autonomia en quan a relacions socials.

El centre dona un paper molt important a la comunitat, hi ho reforça fent assemblees on tracten sobretot temes per millorar la convivència, amb tot l'alumnat de l'escola on també hi participen els veïns.

Aquestes mesures ja han començat a donar resultats, amb una reducció de les expulsions i una reducció dràstica de l'absentisme i dels conflictes, juntament amb un augment de millora dels resultats acadèmics.

7.4. Comissions i altres espais de coordinació

De l'anàlisi realitzat d'experiències internacionals i de la mateixa Àrea d'Educació se'n desprèn que el treball integrat de diversos serveis s'ha convertit en una metodologia de treball privilegiada a la major

part de països europeus. S'observa una tendència cap a una coordinació en les actuacions dels serveis d'atenció a la infància i la joventut, essencialment serveis socials i salut, educació i treball.

El Comitè Europeu per a la Cohesió Social (CECS 2006) planteja la integració de serveis com una metodologia de treball imprescindible per aconseguir la cohesió social. La integració de serveis o treball en xarxa es defineix com un conjunt de mètodes per assolir una major cooperació i coordinació entre diferents serveis de cara a millorar la provisió als usuaris.

Els avantatges més rellevants de la integració de serveis que recull el text del CECS són:

- Afrontar d'una manera més efectiva la diversitat i complexitat dels problemes relacionats amb l'exclusió social.
- Facilitar als usuaris l'accés a un determinat conjunt de serveis.
- Adoptar una perspectiva més holística de cara a donar resposta a les necessitats dels usuaris.
- Fomentar un tractament més personalitzat i augmentar la implicació dels usuaris.
- Assegurar la continuïtat i sostenibilitat de la provisió del servei, i simplificar i accelerar el procés de presa de decisions en la provisió.
- Millorar l'eficàcia i l'efectivitat de la provisió.
- Reduir el solapament de serveis.

D'altra banda, la Llei dels drets i les oportunitats de la infància i l'adolescència (aprovada el 13 de maig de 2010) apunta també en aquesta perspectiva i consolida així una manera de fer que ja té una importància creixent en el món local.

Les actuacions coordinades entre l'escola i la comunitat necessiten d'una fórmula organitzativa que permeti donar respostes socioeducatives articulades per garantir el dret a l'educació i prevenir l'absentisme escolar, sobre tot en l'educació secundària obligatòria, etapa en la qual se solen incrementar els factors de risc ja anteriorment citats. Aquesta fórmula d'organitzar i estructurar les intervencions es correspon amb la metodologia del treball en xarxa i fa referència a actuacions estratègiques de col·laboració i complementació entre els recursos locals d'un àmbit territorial des d'una perspectiva comunitària.

La creació de comissions de treball i altres espais de coordinació, per fer un treball en xarxa, és una eina imprescindible pel desplegament i seguiment dels processos d'escolarització i de les actuacions davant de casos d'absentisme i de risc d'abandonament en un territori. Aquestes comissions estan formades per equips pluriprofessionals que funcionen com espais de decisió on es genera una confrontació de diversos punts de vista que s'unifiquen en la direcció per actuar contra l'absentisme escolar i avançar cap a una cultura de corresponsabilitat. Aquestes xarxes presenten un conjunt de trets definitoris que s'han de tenir en consideració per al treball educatiu en l'àmbit local (Figura X):

Proposta alternativa d'organització del treball socioeducatiu en un territori
Posseeixen una estructura flexible i no jeràrquica que implica major participació i responsabilitat compartida a l'hora de prendre decisions
Estan constituïdes per institucions i agents socioeducatius amb interessos i responsabilitats comunes en compartir les anàlisis de necessitats i projectes i en coordinar de manera conjunta accions integrals
Posen especial interès als assumptes de tipus transversal
Busquen la comprensió holística de la realitat socioeducativa
Integren la interprofessionalitat (aportació de les tasques de diversos professionals des de la complementarietat), la interdepartamentalitat (treball coordinat entre diferents àrees o departaments d'una mateixa organització per assegurar una major eficiència institucional) i la interinstitucionalitat (responsabilitat compartida entre les administracions i les institucions)

Taula 4 Trets característics de les xarxes educatives locals. Font: Maria Formosa Silva La prevención del absentismo escolar: claves para una acción socioeducativa integrada en el ámbito municipal, TFG 2016

Ja existeixen experiències de treball conjunt a nivell de centre i entre alguns territoris que han optat per crear i impulsar espais de treball comunitari a través de comissions socials, amb l'objectiu de treballar la prevenció i el seguiment de l'absentisme de forma coordinada i amb criteris d'intervenció comuns.

A. A nivell de centre:

Dins dels centres, com ja s'ha comentat cada centre és lliure de decidir amb quines eines i recursos combat l'absentisme escolar. Alguns dels espais de coordinació més comuns als centres, amb caracter executiu són:

- Comissió d'atenció a la diversitat (CAD). A cada centre s'organitza internament, d'acord amb les NOFC.
- Espai d'assessorament i atenció de l'educadora social al centre. Espai d'assessorament on l'equip educatiu pot fer consultes/dubtes respecte dels factors de risc social i/o d'absentisme que afectin algun alumne, amb l'educador/a Social de referència del centre. També es pot aprofitar per fer entrevistes conjuntes amb el tutor o referent del menor, amb algun infant (prèvia autorització per part dels seus tutors, en cas necessari).
- Espai de coordinació entre el/la responsable d'absentisme del centre i la tècnica d'Educació. Aquesta coordinació pot ser telefònica, per correu electrònic o presencial i s'inicia a demanda del centre.
- Comissió Social (CS). A les comissions socials s'aborden prioritàriament els casos amb les tipologies d'absentisme escolar més greus (regular i crònic). Entre les funcions concretes que té la CS, en relació als casos d'absentisme, tenim les següents:
 - Concretar i acordar les actuacions individuals a realitzar en cada cas.
 - Fer el seguiment periòdic dels casos individuals, de les actuacions preses i dels seus resultats.

B. A nivell municipal:

- Comissió Local d'Absentisme. Comissió territorial amb les funcions de dirigir, coordinar, fer el seguiment i avaluar aquest Pla. Es preveu que les sessions de treball es facin un cop a l'any de forma ordinària i de forma extraordinària si convé. Aquestes sessions es convocaran des de l'Àrea d'Educació.

Membres:

- Representants dels centres educatius en relació a l'absentisme
- Representants de l'Àrea de Serveis Socials
- Representants Municipals d'educació
- Inspecció educativa
- Professionals dels Serveis Educatius de l'Administració educativa
- Representant de la Policia local
- Altres agents educatius i socials que es consideri adient

Funcions:

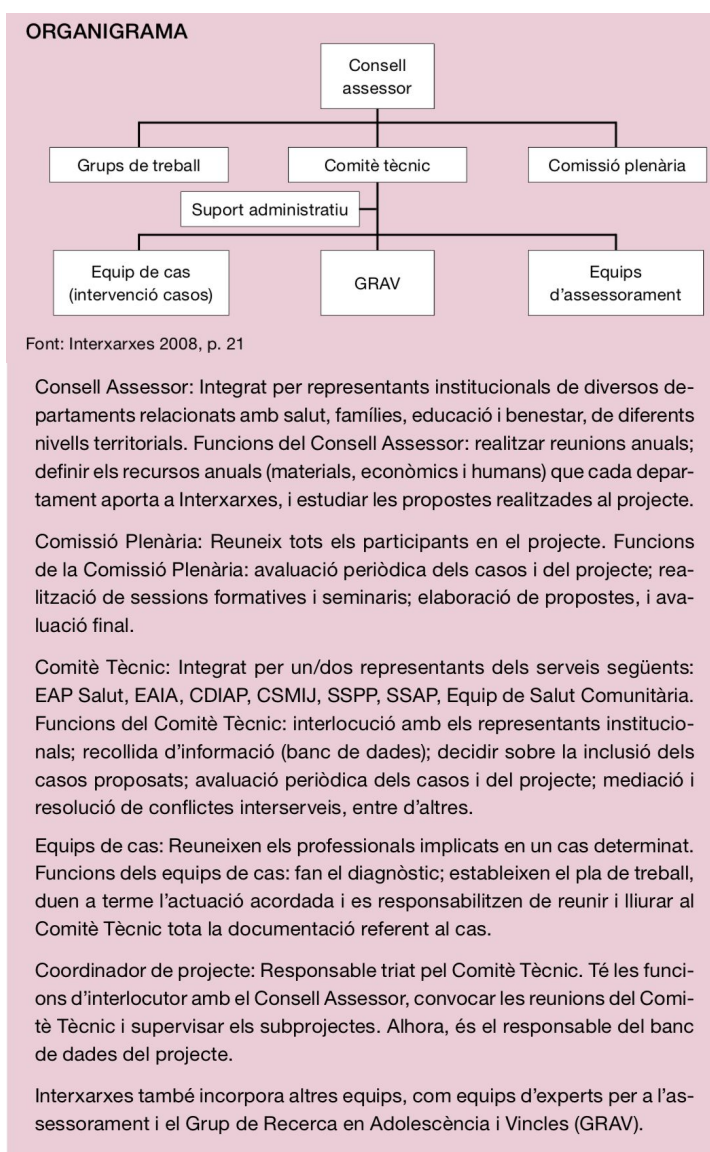
- Dirigir i coordinar aquest Pla
- Prioritzar actuacions d'acord amb els objectius establerts en el Pla.
- Avaluar els resultats globals del Pla, d'acord amb els criteris de seguiment proposats.

- Analitzar conjuntament la globalitat de les dades recopilades per la tècnica d'educació.
- Fer propostes sobre la necessitat de diferents recursos per tal d'entomar accions d'acompanyament i formació destinades als joves que presenten situacions d'absentisme i risc d'abandonament escolar i l'optimització dels ja existents.
- Concretar criteris d'actuació en casos crítics i per a la reincorporació de l'alumnat absentista al centre.
- Afavorir la coordinació dels recursos del territori que recolzen la continuïtat formativa dels joves amb perfil d'absentisme.

7.5. Exemple de xarxa d'atenció:

INTERXARXES

Es tracta d'una xarxa que articula els diversos serveis adreçats a la infància i l'adolescència al districte d'Horta-Guinardó. Els diversos organismes que integren la xarxa funcionen en base a protocols comuns, pactats a l'inici del projecte, que regulen els criteris d'acceptació de casos, els procediments a seguir i el funcionament i les característiques dels diversos òrgans.

Imatge 3 Exemple INTERXARXES, font Interxarxes 2008, pàg. 21

8. ACCIÓ PREVENTIVA

Tal i com s'ha anat entenent al llarg de la lectura, l'extensió de l'escolaritat obligatòria fins els setze anys ha suposat una fita assolida educativa i social reconeguda, però també ha provocat que en entorns educatius s'hagi generat múltiples problemàtiques que actualment no es poden abordar només amb mesures escolars específiques.

En aquest sentit, es fa cada vegada més necessari enfatitzar en que l'educació no només és competència de l'escola, si no que es responsabilitat de tots els agents socioeducatius que formen part del territori. No obstant, els factors educatius poden incidir precipitant el problema o fent disminuir el risc, per la qual cosa l'acció preventiva és clau.

El desafiament actual de l'escola és, doncs, complir la seva funció principal al mateix temps que s'ha de convertir en una institució oberta al barri; és a dir, compartir responsabilitats i coordinar les seves accions amb altres entitats presents a la comunitat. Es tracta, doncs, de desenvolupar una visió global de l'educació en la qual col·laboren i es coresponsabilitzin tots els agents socioeducatius, alhora que s'actua localment a través d'accions amb un potencial de canvi que permeti transformar aquelles realitats marcades per l'exclusió educativa i social.

Les estratègies preventives són aquelles que actuen abans que apareguin les situacions d'absentisme i d'abandonament escolar. És per això que aquestes estratègies han de tenir en compte a tots els agents implicats en l'educació de l'alumne on, han d'incidir en els factors o condicionants de risc que poden estar relacionats amb l'entorn familiar o social de l'alumne, el centre educatiu o les característiques del menor.

El desenvolupament en els centres educatius de pràctiques organitzatives i pedagògiques que garanteixin la inclusió educativa de tot l'alumnat, més enllà dels condicionants socials, econòmics i culturals, tenen un paper decisiu en la prevenció d'aquest problema.

L'activació de mesures preventives com l'acollida individualitzada de l'alumnat i de les seves famílies o la coordinació entre centres de primària i de secundària en la transició de l'alumnat són bons exemples d'accions preventives. La creació de grups de treball pot contribuir a la transmissió d'informació rellevant sobre l'alumnat i la coordinació d'accions, programes i metodologies que evitaran possibles casos de desescolarització en aquest trànsit entre etapes i centres.

8.1. Prerequisits per a la lluita contra l'absentisme

Resum d'alguns exemples que constitueixen els requisits que cal considerar per combatre l'absentisme a les escoles:

- Intervencions integrades i de coordinació interinstitucional
- Necessitat d'acord sobre mesures d'absentisme escolar al territori
- La intervenció contra l'absentisme escolar ha de ser una resposta educativa permanent
- Una escola oberta al territori i a la realitat social de l'alumnat
- No confondre el circuit d'informació sobre l'absentisme i el dispositiu d'intervenció contra l'absentisme
- La intervenció ha de ser una resposta àgil en el temps i directa
- Dispositius d'intervenció en el territori no han de ser necessàriament homogenis
- La intervenció contra l'absentisme requereix esgotar les vies de negociació abans d'arribar a les mesures coactives de denúncia
- la mediació i/o l'acompanyament com a recurs local integrat
- Un projecte global contra l'absentisme requereix considerar la necessitat d'intervencions individuals en el marc d'un projecte més ampli, d'abast territorial

8.2. Acció preventiva - Propostes per combatre l'absentisme

L'acompanyament a les transicions és decisiu dins del treball preventiu, ja que hi ha diferents moments que poden representar ruptures i risc en les trajectòries de l'alumnat. Hi ha cinc moments de transició educativa, que cal considerar:

- Entrada de la família a l'escola bressol o al parvulari
- Pas de l'escola bressol al parvulari i l'inici de primària
- transició de l'educació primària a la secundària
- Els darrers dos cursos de l'ESO
- la transició als ensenyaments postobligatoris o a l'escola-treball

Les estratègies per l'acció preventiva des de l'entorn es poden agrupar en les següents línies d'actuació:

- Promoció de l'adhesió escolar i la vinculació amb el centre educatiu tant dels alumnes com de les famílies
- Acompanyament i suport a la funció educativa de les famílies
- Foment de la conciliació familiar
- Mesures de compensació de les desigualtats socials
- Acompanyament i orientació en les transicions educatives
- Suport a l'aprenentatge des de fora del centre educatiu
- Activitats de cohesió i inclusió social al barri
- Atenció específica al alumnat amb necessitats educatives especials
- Foment de la interrelació dels centres educatius amb el seu entorn
- Promoció de la convivència
- Prevenció i mediació de conflictes
- Mesures de motivació per a famílies en situació d'alta vulnerabilitat social

Cal treballar sobretot la motivació de la família envers l'escolarització dels fills, especialment amb les famílies en situació d'alta vulnerabilitat social. Des de la vessant socioeducativa, les mesures s'han d'orientar a incrementar els acords i la seva adhesió al sistema educatiu i als valors escolars. Caldrà valorar en cada cas l'efectivitat que poden tenir altres mesures, evitant sempre que afectin l'estabilitat familiar.

8.2.1. Eines per a l'acció preventiva davant l'absentisme escolar

☐ Centre educatiu:

Des dels centres educatius, l'acció preventiva als centres educatius es pot impulsar mitjançant les eines següents:

- Model d'escola comprensiva per gestionar aquests fenòmens.
- Pla d'acollida, com a estratègia d'incorporació de l'alumnat i per reforçar l'adhesió a l'escola, com per treball amb les famílies. Alguns centres tenen la figura del padrí.
- Reunions amb les famílies, per tal de mantenir les famílies informades de la importància que els seus fills assisteixin en regularitat a classe, com de l'activitat i organització del centre quant a les actuacions.
- Construcció de xarxes locals per millorar la qualitat de l'educació.
- Remotivació dels alumnes.
- Adaptació dels continguts i modelitats d'avaluació.
- Control d'assistència.
- Assessorament/orientació familiar: escola de pares i mares.
- Pla tutorial, on el tutor exerceix d'acompanyant, orientador i motivador de l'alumnat.
- Pla individualitzat, individualització dels itineraris com a eina d'adaptació curricular per integrar l'alumnat amb necessitats educatives i situacions especials.
- Pla d'acompanyament i orientació a les diferents transicions.
- Treball en xarxa entre tots els agents del territori.

Títol: L'absentisme escolar

- Atenció a la diversitat, com a eina de treball per l'incorporació de les famílies nouvingudes i l'adaptació d'aquestes al centre.
- Pla de convivència, millora de la convivència al centre a través del treball de convivència i l'aprenentatge en positiu.
- Conveni acadèmic-laboral, com a mesura de diversificació curricular que té per objecte donar suport als alumnes de 3r i/o 4t d'ESO que presenten dificultats d'aprenentatge, desmotivació greu, perill d'absentisme acadèmic, problemes de conducta...
- Acompanyament escolar per part del TIS (Tècnic integració social), entre les seves funcions hi ha la d'intervenir en casos d'absentisme escolar, fer d'enllaç entre la família i l'alumne, fer de mediador si hi ha conflictes als passadissos o baralles a l'aula, fer d'acompanyament a alumnes que necessiten prendre consciència de que han de canviar els seu comportament i ser més cívics o també connectar amb els espais de lleure de la població per organitzar activitats conjuntament.

L'acció preventiva des de dins del centre s'ha d'articular en coordinació amb altres agents socioeducatius i comunitaris del municipi. Per poder integrar l'acció preventiva és important visualitzar i compartir la informació dels agents i recursos que ja existeixen al municipi i que actuen amb finalitat preventiva.

Circuit d'intervenció:

Cada centre té un circuit d'intervenció davant del problema d'absentisme, però pràcticament tots segueixen un circuit similar.

Exemple de circuit d'intervenció:

- El tutor detecte que s'ha produït o s'està produint una situació d'absentisme.
- El tutor fa un recull setmanal d'aquesta situació.
- Segons el grau d'absentisme detectat s'encarrega de convocar la família a una entrevista per parlar de la situació: possibles causes, problemàtiques i solucions. En aquesta reunió hi participa el personal pedagògic o directiu del centre que consideri oportú.
- En cas de no rebre resposta per part de la família o no solucionar la situació es deriva cap als Equips Bàsics d'atenció Social, que citarà novament la família.
- Una vegada elaborat un pla d'intervenció amb la família i l'alumne es valora amb el centre la resolució de la situació.
- Si la família no es presenta, es torna a citar per escrit i mitjançant la política local o notificador oficial de l'Ajuntament. En cas de nova negativa s'informarà de la família per escrit del pas següent, com ara consulta/derivació a Serveis Especialitzats d'Infància.

8.2.1.1. Mesures proactives de centre

- A. Posar el focus a l'ensenyament i l'aprenentatge: Un canvi d'enfocament en el currículum i la instrucció també pot tenir un paper indirecte en l'abordatge de l'absentisme. Les investigacions demostren que els estudiants que es desenganxen de les classes, especialment a nivell secundària, corren el risc d'un comportament absentista. La següent figura, posa de manifest diverses estratègies efectives per augmentar el compromís dels estudiants.

ESTRATÈGIA	PUNTS CLAU
Donar significat a l'aprenentatge	• Connectar les activitats als coneixements i experiències prèvies dels estudiants • Ús d'un model adult o expert per ressaltar la rellevància de l'activitat
Fomentar un sentit de competència	• Assignar activitats que només superin els nivells actuals d'aptitud dels estudiants • Fer que els estudiants mostrin comprensió durant tota l'activitat

Títol: L'absentisme escolar

	• Ensenyar models d'enfrontament entre parells i models de domini d'iguals • Incloure comentaris que ajuden els estudiants a avançar
Proporcionar suport per assumir una autonomia	• Aconsellar les opinions i idees dels estudiants sobre el flux de l'activitat • Utilitzar un llenguatge informatiu i no controlador amb els estudiants • Donar als estudiants el temps que necessitin per entendre i absorbir una activitat per si mateixos
Aprofitat l'aprenentatge col·laboratiu	• Modelar una activitat eficaç • Assignar diferents rols • Avaluar tant el rendiment dels alumnes com els del grup
Establir relacions positives entre professor/alumne	• Tenir cura de les necessitats socials i emocionals dels estudiants. • Mostrar actituds i entusiasme positiu • Augmentar el temps d'atenció individualitzada amb els alumnes • Tractar als estudiants de manera equitativa • Evitar l'engany o la ruptura de promeses
Promoure orientacions del professorat	• Enfocar l'èxit en termes d'aprenentatge en lloc de resultats • Reduir les comparacions socials • Reconèixer la millora i l'esforç dels estudiants

Taula 5 Estratègies per a la participació dels estudiants en l'aprenentatge (Font, Edutopia)

Una de les estratègies per millorar les formes d'aprenentatge i d'ensenyament, genera que les escoles s'involucrin i involucrin els estudiants en l'aprenentatge basat en serveis o en projectes comunitaris. Aquest tipus d'aprenentatge pot promoure el creixement personal i social, el desenvolupament professional i la responsabilitat ciutadana. Els estudiants de secundària que participen en activitats d'aprenentatge basat en servei, mostren un major compromís en l'aprenentatge i són més propensos a participar acadèmicament i adherir-se a l'escola i la comunitat.

Components necessaris per assegurar un aprenentatge en projectes comunitaris:

- Les activitats de servei han de ser sostingudes o significants en el temps.
- Els professors, els coordinadors de programes extraescolars o els patrocinadors necessiten treballar amb els estudiants per tal d'establir les connexions entre el que fan els estudiants i el que han d'aprendre.
- El servei que els alumnes realitzen ha de tenir una forta connexió amb el currículum.
- La relació entre servei i pràctiques ha de ser explícit
- Els participants del projecte han de tenir temps per reflexionar sobre el seu servei
- Els estudiants han de tenir un paper no només en l'execució del projecte de servei, sinó també en la presa de decisions sobre el seu desenvolupament
- Forts vincles amb el grup comunitari basats en objectius, funcions i responsabilitats mútuament acordats.

- B. Alumne tutor "Padri": Proporcionen relacions de suport individualitzat mitjançant la connexió d'estudiants amb un estudiant més adult els quals poden ajudar a la integració al centre i motivar els estudiants a assistir a l'escola i seguir amb els estudis. Les sessions de tutoria tenen èxit ja es basen en relacions afectuoses d'entre iguals. Els estudiants tenen més probabilitats de romandre i aconseguir l'èxit a les escoles quan perceben que algú realment els preocupa. Les investigacions destaquen que "a les escoles on hi ha confiança, cura i

suport, hi ha una major assistència, major rendiment dels estudiants i una menor taxa de suspensions".

Hi ha centres en que els alumnes tutors i els alumnes tutoritzats, ambdós han mostrat conductes absentistes i l'alumne tutor mostre les seves vivències i les conseqüències al seu tutoritzat per tal que aquest vegi els inconvenients i els problemes abans no sigui massa tard. Els tutors treballen per crear confiança entre els estudiants i les seves famílies, i identificar les barreres que dificulten la seva assistència regular. També comproven i avaluen mensualment amb els estudiants tutoritzats el seu comportament i assistència, i modifiquen les estratègies d'intervenció que consideri necessàries.

- C. Aula amiga/ Aula oberta: els professors coneixen bé els estudiants, tenen expectatives més altes per als estudiants, ajuden a fomentar el judici crític en els seus estudiants i es dediquen a diverses estratègies per motivar els seus estudiants.

En aquest entorn, ja que sovint els alumnes que assisteixen en aquestes aules són alumnes conflictius o amb problemes familiars i/o socials, el paper principal del professor no és fer que l'alumne faci els deures i estudiï, si no que aquest, es responsabilitzi de les seves feines i obligacions, augmenti la seva autoestima i es mantingui motivat tant en els estudis com en el seu creixement personal.

A continuació, s'identifiquen com a components crítics de comunitats d'aprenentatge més efectives:

- **Autonomia:** les comunitats d'aprenentatge més petites poden tenir control sobre l'espai, l'horari, el pressupost, el currículum, la instrucció i el personal.
- **Identitat:** els objectius ajuden a orientar les decisions i crear condicions úniques en comunitats d'aprenentatge més petites.
- **Personalització:** els professors i els administradors implementen estratègies que faciliten el procés de conèixer cada estudiant de forma individualitzada.
- **Enfocament instructiu:** es posa un èmfasi clar en maximitzar l'aprenentatge i l'èxit dels estudiants mitjançant una instrucció rellevant i significativa.
- **Rendició de comptes:** els estudiants han demostrat un progrés en l'avaluació escolar i estatal, així com el progrés cap als objectius de l'escola, tant acadèmica com afectiva.

- D. Taller de connexió familiar de pares i fills: es tracta d'un espai de trobada i aprenentatge per pares i fills on es posa en valor la importància i responsabilitat de la família en el procés educatiu del menor. Al tractar-se d'una actuació dins del programa de prevenció d'absentisme i reducció del abandonament escolar, els objectius, i en conseqüència, els continguts de treball estan concretament seleccionats en aquesta direcció.

L'objectiu general és impulsar la responsabilitat i la implicació familiar en el procés educatiu dels alumnes facilitant la relació alumne-família-centre.

Els objectius específics són:

- Potenciar el vincle afectiu, l'atenció i la comunicació entre pares i fills.
- Desenvolupar l'autoconcepte positiu i l'autoestima personal i grupal (familiar).
- Donar suport i animar en les tasques parentals i en les tasques com a fills. Aproximar el concepte d'autoritat positiva enfront de l'autoritarisme. El valor de lideratge, l'exercici de responsabilitat i la necessitat de normes i límits.
- Reconèixer i estimular respostes constructives al conflicte.
- Reflexionar sobre com acompanyar en el procés d'aprenentatge, motivar, transmetre el valor del saber i la necessitat d'hàbits de treball.
- Afavorir la implicació en el rendiment escolar dels fills i la col·laboració amb l'escola.

- E. Coaching: Consisteix a establir una relació en un marc íntegre de confiança en l'altre. El coach posa la seva atenció en el desenvolupament d'habilitats que millorin les diferents àrees

Títol: L'absentisme escolar

de la persona, sigui en la seva vida sentimental, relacional, el seu estat físic o l'obtenció de metes personals. Ajuda a que el coachee (alumne) sigui conscient de les seves insuficiències per després estar en millor posició davant la consecució dels seus objectius.

El coaching personal és l'art de facilitar el desenvolupament potencial de les persones per assolir objectius coherents i canvis en profunditat. En aquest procés, el coach ajuda a les persones a aclarir les seves metes, ja siguin personals, d'aprenentatge, educatives, laborals, de relacions afectives, etc., i a posar-se en camí per assolir-les. El coach ajuda la persona a treure el millor de si mateixa i a buscar el camí que la porta des d'on està ara fins on vol estar.

"Un coach personal es tu socio en el logro de objetivos personales. Tu entrenador en herramientas comunicacionales y de vida, que te acompaña en la generación de cambios. Sostén incondicional de éxitos y errores. Guía en desarrollo personal. Co - diseñador en la creación de nuevos proyectos. Aliento en tiempos tormentosos. Es quien te despierta cuando estás dispuesto a escuchar tu propia alarma." T. Leonard

Consisteix a establir una relació en un marc íntegre de confiança en l'altre. El coach posa la seva atenció en el desenvolupament d'habilitats que millorin les diferents àrees de la persona, sigui en la seva vida sentimental, relacional, el seu estat físic o l'obtenció de metes personals. Ajuda a que el coachee (alumne) sigui conscient de les seves insuficiències per després estar en millor posició davant la consecució dels seus objectius.

S'estableixen metes consensuades amb l'alumne. Analitza la situació en què es troba l'alumne, i la situació que es vol assolir. A partir d'aquest moment el coach estableix uns objectius generals, i unes metes setmanals on consten les estratègies que el coachee va a emprar per assolir les seves pròpies metes proposades. A partir d'aquest punt es va fent un seguiment setmanal o quinzenal, segons el mateix procés va requerint, on es comprova si es compleixen o no les metes setmanals proposades i en cas de no complir-se, avaluar què ha fallat, metes o estratègies i variar-les.

Un procés d'una durada d'uns quatre mesos. On en aquest temps l'alumne ha d'obtenir resultats gratificants, prou bons com perquè l'alumne tingui una motivació i les eines necessàries que el guiï el seu propi procés de canvi un cop que el coach ja ha acabat el seu treball.

- F. Projecte de mediació escolar: l'objectiu és crear un grup d'alumnes mediadors voluntaris capaços d'intervenir en diferents situacions de conflicte que es generin al centre.

Es formen experts en mediació i s'agrupen en parelles de treball. Quan es produeix un conflicte entre dos o més alumnes s'ofereix la possibilitat de resoldre el conflicte a través d'una parella medidora.

Depenent de la gravetat del cas, a més a més de treballar amb els alumnes conflictius, l'expert en mediació parla amb els pares dels alumnes i els explica el programa a desenvolupar al centre sobre la mediació i explica tots els passos a seguir.

- G. Taller de reforç educatiu: la finalitat del taller és donar suport per l'èxit acadèmic i l'escolaritat. Consisteix en coordinar un espai d'acompanyament per la realització d'algunes tasques escolars, on l'alumne participant experimenti que és capaç de realitzar i fer el seguiment de rutines de treball i aprengui diferents tècniques d'estudi.

La durada i el temps d'atenció del taller dependran de les possibilitats organitzatives i dels recursos disponibles del centre. La durada ideal és oferta el servei fins que l'alumne participant adquireixi autonomia organitzativa i consolidi l'hàbit de treball.

- H. Taller de creativitat: té com objectiu oferir un espai de disfrute i terapèutic complementari a l'activitat normal del centre, que possibiliti l'armonització del desenvolupament integral de l'alumne. Es tracta d'un espai menys reglat i més lliure on l'alumne pot experimentar

llenguatge escènic i plàstic, i tècniques que afavoreixen l'expressió creativa, i amb això alliberar l'alumne de les càrregues i preocupacions personals.

- I. Aula de convivència: té com objectiu oferir una alternativa a l'expulsió del centre.

L'aula de convivència és una mesura encaminada a la prevenció de l'absentisme i el fracàs escolar. L'equip directiu ha estat prèviament informat de l'alumne que s'enviarà a l'aula.

Aquesta mesura està indicada per treballar de forma individualitzada en una aula de màxim 8 alumnes. Les tasques que realitzi l'alumnat aquest les realitzarà en fulls els quals entregará al docent cada vegada que estigui a l'aula de convivència.

Durant l'estada l'alumna farà una reflexió conjunta amb el professor de serveis sobre els fets i les circumstàncies que l'han dut a estar a expulsat de la seva classe.

La funció principal del docent en serveis serà dinamitzar la mesura, per tal de que l'alumne es reincorpori el més ràpid possible i que no es desvinculi del centre. Aquesta mesura serà eficaç de cara a prevenir les accions que els alumnes disruptius realitzin a classe, i evitar que siguin expulsats de l'aula, del centre i siguin enviats a casa sense estudiar i sense cap control paternal, i evitar una desconexió del centre.

Els alumnes quan estan a l'aula tenen el mateix dret que els altres de sortir al pati, però hi aniran un cop els alumnes hagin tornat a l'aula.

- J. 7ª hora: té com objectiu fomentar l'esforç en la realització dels deures i l'adquisició de l'hàbit d'estudi diari.

Aquesta hora, serà un espai on els alumnes que no facin els deures es quedaran a realitzar-los. Per això, el docent prendrà nota dels alumnes que no han realitzat els deures i entregará un comunicat al Cap d'Estudis notificant que s'ha de quedar a la 7ª hora i les tasques que ha de realitzar.

L'objectiu és incrementar el rendiment de l'alumne, millorar els resultats acadèmics i la responsabilitat de cara a la realització i entrega dels deures al professor.

Encara que l'alumne finalitzi les tasques sol·licitades pel seu docent, l'alumne no podrà sortir de l'aula fins que finalitzi el període lectiu.

Si l'alumne no es queda a la 7ª hora al dia indicat, podrà realitzar-la el següent dia amb prèvia justificació, si no es queda o no ho justifica, serà enviar a l'aula de convivència, expulsat un dia o apartat de les activitats extraescolars.

☐ Entorn:

■ Pla Educació d'Entorn (PEE), amb les seüents línies de treball:

- Promoció de l'adhesió escolar i la vinculació amb el centre educatiu tant dels alumnes com de les famílies (Pla d'acollida d'escolarització de l'OME (Oficina Municipal d'Escolaització)).
- Acompanyament i suport a la funció educativa de les famílies (AMPA, tallers amb les famílies, espais globals...).
- Actuacions i projectes per lluitar per la igualtat d'oportunitats de les famílies amb nens en risc o en situació d'exclusió social (Beques menjador, llibres i altres, projectes com el projecte LECXIT (projecta per millorar la comprensió lectora dels infants a través del voluntariat)...).
- Acompanyament i orientació en les transicions educatives (Orientació acadèmic-laboral, l'acompanyament i acollida en la transició de Primària a Secundària).

- Suport a l'aprenentatge des de fora del centre educatiu (Tallers de suport, activitats lucratives, ...).
- Activitats de cohesió i inclusió social al barri (Oferta de serveis de lleure, esport...)
- Foment de la interrelació dels centres educatius amb el seu entorn (APS (Aprenentatge Servei) que és una proposta que integra el servei a la comunitat i l'aprenentatge acadèmic en un sol projecte que permet als i les estudiants formar-se tot treballant sobre necessitats reals de l'entorn amb l'objectiu de millorar-lo.,...).

Aquests recursos i actuacions del PEE que formen part de l'acció preventiva, també es posen en joc, en el moment de la intervenció en els casos d'absentisme detectats, de manera que es puguin abordar els factors causals, i que no s'agreugin. També serveixen per treballar el Pla d'Actuació Individual (PAI).

- Serveis Socials, on es desenvolupen intervencions preventives en aquelles famílies que presenten especials dificultats en la cura dels seus fills. Entre aquestes intervencions es destaquen:
 - Grups d'habilitats parentals.
 - Tramitació d'ajudes, recursos i suport necessaris per facilitar l'assistència del o la menor a l'escola i/o a activitats extraescolars.
 - Aula oberta, on es permet a l'alumnat més desafavorit o amb risc d'exclusió social o d'una conducta absentisme, on s'ofereix un espai per poder fer els deures i/o es desenvolupen classes de reforç.
 - Participació a casals d'estiu o activitats varies.
 - Complementos alimentaris: complementos de menjador escolar.
 - Atenció Domiciliària: SAD infància.
- L'OME, on duen a terme intervencions per informar, assessorar a les famílies en estreta relació amb la Comissió d'escolarització, a favor d'una distribució equilibrada de la matrícula ordinària i la de l'alumnat d'incorporació tardana. Es fa el seguiment de la matriculació en P3 i també es demanen les dades dels alumnes escolaritzats a 6è de primària per fer el seguiment de la transició a la secundària.

De tot el procés de preinscripció i matrícula en fa el seguiment fins a començament de curs, donant suport als centres educatius, quan ho sol·liciten. Una part molt important és l'escolarització dels alumnes que han de començar P3, especialment els fills de les famílies que tenen el primer contacte amb el món escolar.

- Salut, es considera clau la seva aportació en la part preventiva, treballant pautes amb les famílies per l'acompanyament de fills i filles, i treballant coordinadament amb la resta d'agents educatius i socials en situacions d'infants i adolescents que presenten situacions de risc, aportant tant a la seva detecció primerenca així com treballant per prevenir l'agreujament d'aquestes situacions.

El quadre següent recull el conjunt d'agents, àmbits d'actuació, eines i projectes, projectes de millora de l'escolarització i per a la prevenció de l'absentisme escolar identificats en varis projectes que disposen els municipis.

AGENTS	ÀMBIT	EINES/PROJECTES
Centres educatius	○ Aprenentatges ○ Atenció a la diversitat ○ Orientació ○ Acol·lida i convivència ○ Famílies	○ Pla tutorial ○ Pla individualitzat ○ Adaptacions curriculars ○ Pla de convivència ○ Pla d'acollida (cicerone) ○ Aprenentatge Servei (ApS)

Títol: L'absentisme escolar

		○ Atenció a les famílies ○ Beques de menjador i de llibres
AMPA	○ Sensibilització ○ Acol·lida ○ Integració	○ Activitats extraescolars ○ Xerrades sobre temàtiques d'interès ○ Festes i activitats col·lectives
Serveis Educatius del Departament d'Ensenyament	○ Equip d'Assessorament Psicopedagògic (EAP) ○ Centre de Recursos Pedagògics (CRP)	○ Suport al professorat ○ Atenció als alumnes amb necessitats educatives especials ○ Promotora escolar ○ Formació ○ Unitats d'escolarització compartida (UEC)
Regidoria d'Educació	○ Equilibri de matrícula ○ Suport a l'escolarització ○ Acompanyament a l'escolaritat ○ Famílies ○ Transició escola-treball ○ Projectes centre-entorn ○ Suport al professorat	○ Programa d'Acompanyament Educatiu a les famílies (PAEF) ○ Tallers d'estudi assistit (TEA) ○ Observatori de la Violència Escolar (OVE) ○ Programa d'absentisme ○ Programes de formació i d'inserció per a joves no graduats ○ Projecte d'Orientació i Acompanyament (POA) ○ Programes i recursos educatius INTRO ○ Biblioteques ○ Programa d'Adaptació Curricular (PAC) ○ UEC ○ Oficina Municipal d'Escolarització (OME) ○ Pla Educatiu d'Entorn (PEE)
Àrea de Benestar i Famílies	○ Família ○ Seguiment personalitzat d'infants i joves	○ Ajuts a l'escolaritat ○ Projecte Clau ○ Suport d'educadors socials
Regidoria de Joventut	○ Informació i orientació als joves ○ Intervenció comunitària	○ Programa d'Informació i Dinamització als Centres de Secundària (PIDCES) ○ Programa d'intervenció comunitària
Servei Municipal de Mediació i Ciutadania	○ Nova ciutadania ○ Joves en general	○ Acol·lida a la nova ciutadania ○ Programa d'acompanyament a joves reagrupats ○ Servei de mediació escolar
Regidoria de Promoció Econòmica	○ Formació professionalitzadora	○ Programes de formació i d'inserció per a joves no graduats
Cossos de seguretat: Guàrdia Urbana i Mossos d'Esquadra	○ Detecció d'infants i joves al carrer ○ Detecció de situacions de risc o conflicte ○ Suport i coordinació amb els centres ○ Convivència ciutadana	○ Grup de proximitat: agents tutors ○ Detecció i comunicació de casos de conflictes en escoles ○ Xerrades sobre situacions de risc (alcohol, drogues, violència...) ○ Detecció de nous grups juvenils violents ○ Contacte amb la xarxa comunitària (veïns, botigues...) ○ Intervenció en situacions de conflicte i risc

Entitats	○ Lleure ○ Formació ○ Atenció a la immigració	○ Entitats d'educació en el lleure ○ Esports ○ ONG

Taula 6 Resum del conjunt d'agents, àmbits d'actuació, eines i projectes, projectes de millora de l'escolarització i per a la prevenció de l'absentisme escolar

8.2.2. Accions preventives a destacar nacionals i internacionals

SABADELL: Pla Èxit Sabadell 2017-2027

Es tracta d'un full de ruta a 10 anys que implicarà a tots els agents socioeducatius en la millora educativa i que contribuirà perquè la igualtat en el dret d'accés a una educació de qualitat sigui real entre tots els sabadellencs.

El document final és el resultat del treball conjunt realitzat pel Servei d'Educació de l'Ajuntament amb la comunitat socioeducativa i la participació del Govern municipal, representants i col·lectius de la comunitat educativa i tots els ciutadans que han volgut participar-hi.

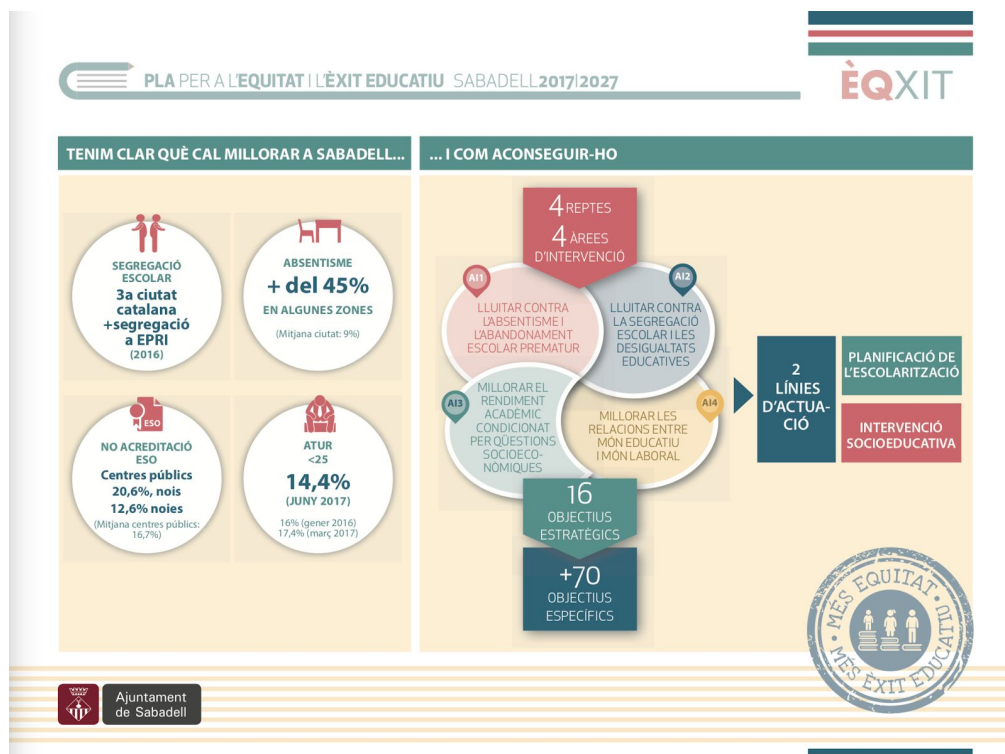
El contingut del pla és un anàlisi de la situació educativa de Sabadell, on s'han detectat un dèficit i es presente una serie de reptes, camps d'actuació i es plantegen nombroses accions.

Té diverses dimensions. Més enllà del rendiment acadèmic i de l'èxit escolar, es parteix del concepte de l'equitat educativa, sobre el qual es vol construir l'èxit educatiu i millora de la cohesió social. Es plantejen 4 reptes:

- La lluita contra l'absentisme i l'abandonament escolar prematur (AEP). Així, es planteja situar la taxa d'AEP l'any 2027 per sota del 15% tant en nens com en nenes a totes les zones educatives de la ciutat. La xifra pel que fa a l'absentisme s'hauria de situar en menys d'un 5% per sexe a totes les zones.
- La lluita contra la segregació escolar i les desigualtats educatives: en aquest marc, els indicadors haurien de situar Sabadell entre les 10 ciutats catalanes de més de 10.000 habitants amb menys segregació escolar en totes les etapes educatives.
- La millora del rendiment acadèmic condicionat per qüestions socioeconòmiques. Aquí caldria equilibrar a l'alça les acreditacions a l'ESO i postobligatòria, tant entre xarxes educatives com entre sexes. L'objectiu idoni seria assolir d'aquí a 10 anys un mínim del 90% d'acreditacions a ESO i batxillerat i d'un 80% en cicles de grau mitjà a tots els centres.
- La millora de les relacions entre el món educatiu i el món laboral. En aquest àmbit se situen indicadors com la millora de l'oferta d'estudis professionals, la reducció de la taxa de joves inactius vulnerables i la creació d'un nou centre de noves oportunitats socioeducatives.

A partir d'aquí es desenvolupen 16 objectius estratègics i 70 objectius específics.

Les principals accions són mesures que passen tant per l'adequació i nova creació d'equipaments educatius, noves escoles bressol públiques, l'impuls de la formació professional i sociolaboral a la ciutat, l'impuls del lleure educatiu i dels ensenyaments musicals o els programes pilot per abordar la segregació escolar i l'abandonament prematur dels estudis, entre moltes altres qüestions.

Imatge 4 Resum del Pla ÈQXIT, font web www.sabadell.cat

FRANÇA:

A França des del 1982 hi ha una política general de lluita contra el fracàs escolar en zones d'educació primària, que contribueixen a corregir la desigualtat social a través de l'enfortiment selectiu de l'acció educativa a les zones i als entorns socials on l'índex de fracàs escolar és més elevat. Política anomenada política de ZEP (zones d'educació primària) introduint així la idea de "discriminació positiva".

El 1996 incorporen un nou sistema per la reescolarització i resocialització dels alumnes que han entrat en un procés de rebuig de la institució escolar. Aquest es basa en la reincorporació a una aula d'enllaç per un període determinat de màxim un any, amb un entorn de suport reforçat (professors i alumnes), juntament amb una coordinació entre educació social, protecció judicial del jovent, col·lectivitats locals, entre d'altres.

Els resultats d'aquestes classes d'enllaç són una millora en el comportament de l'alumnat però encara presenten un aprenentatge escolar força deficient. Tot i així $\frac{3}{4}$ parts dels alumnes quan surten d'aquestes classes es reescolaritzen, però tot i els efectes beneficiosos de l'estada encara tenen les dificultats que els havien dut a aquella situació. Per aquest motiu, el 2002, introdueixen cèl·lules de "vetlla educativa", amb l'objectiu de mobilitzar i coordinar els agents educatius i socials, els professionals de la inserció i de la sanitat, per detectar els joves que estan en ruptura social o en via de ruptura social i oferir-los una solució educativa i d'inserció. A diferència d'altres accions aquesta es diferencia per ser una acció preventiva individual.

El 2003 s'incorporen unes noves mesures de del ministeri delegat de Família, «una comunicació relativa a l'assistència escolar i a la responsabilitat de les famílies». On destaquen quatre orientacions principals:

- Clarificació de la responsabilitat entre el centre escolar i l'inspector acadèmic davant de l'incompliment de l'escolarització obligatòria

- Creació d'un organisme conjunt d'abast departamental que prepari accions de prevenció i fomenti accions de suport a la responsabilitat dels pares
- Eliminació de la disposició actual de suspensió de les prestacions familiars per a les famílies que tinguin fills que no compleixen l'escolarització obligatòria, perquè aquesta disposició no és equitativa
- Enfortiment de les sancions penals amb una multa d'un import màxim de 750 euros, per als pares que no hagin pres totes les mesures necessàries

DURHAM, SUD-ÀFRICA:

Un equip de recerca, DUKE, ha elaborat un programa per la Prevenció d'absentisme, el programa de prevenció d'abandonament escolar (ETPP), el qual va ser dissenyat en col·laboració amb professors i administradors de les escoles públiques de Durham per evitar l'absentisme dels estudiants de primària. L'ETPP pretenia millorar l'assistència a les aules facilitant la comunicació entre professors i pares, i donant als professors el paper principal d'intervenció amb els estudiants que comencen a acumular absències excessives.

Aquest programa adopta un enfocament multidisciplinari per millorar l'assistència dels estudiants i inclou els següents components d'intervenció:

- a. Visita d'un docent per establir una relació casa-escola positiva i col·laborativa i proporcionar als professors informació sobre les barreres d'atenció dels estudiants;
- b. un telèfon intel·ligent per a cada professor que fomenti la comunicació freqüent amb els pares mitjançant text, correu electrònic o veu, així com proporcionar un dispositiu mòbil per accedir als materials en línia;
- c. dades setmanals d'assistència per alertar els professors als estudiants amb problemes d'assistència emergents (definites com aquells estudiants amb tres o més absències sense excusa en l'últim mes);
- d. un Sistema d'informació d'atenció en línia que guia al professorat oferint suggeriments d'intervenció i permet un seguiment del progrés.

Es va iniciar fent una prova pilot en tres escoles de primària el 2010-11. Posteriorment, el curs 2013-14, la intervenció es va incrementar a 5 escoles públiques amb un elevat índex de pobresa de Durham amb 20 aules de primer i segon de primària, juntament amb 21 aules que servien de control.

L'anàlisi preliminar indica una reducció estadísticament significativa del nombre d'absències dels estudiants en el grup d'intervenció en comparació amb el grup de control. El nombre d'estudiants amb 4-5 absències va disminuir un 9% i el nombre d'estudiants amb 6 o més absències va disminuir un 10% a les aules d'intervenció en comparació amb el grup de control. Els professors també van informar una millor comunicació entre la família de l'alumne i l'escola i un alt nivell de satisfacció amb el programa.

COMPTAT DE WILLIAMSON, TEXAS:

El programa, anomenat Neighborhood Conference Committee (Comitè de la Conferència de Veïns), amb una taxa d'èxit del 77% durant un any gestionat a més de 230 estudiants a escoles de primària i secundària de tres districtes (Georgetown, Round Rock and Taylor).

El programa compta amb una sèrie de voluntaris que es troben amb els estudiants i els seus pares després d'escola per discutir els problemes que han generat l'absència a l'escola i busquen una solució. El programa intenta mantenir als estudiants fora dels tribunals, on podrien enfrontar-se a una multa de fins a 500 dòlars i al servei de la comunitat si es condemnen per absentisme.

Els pares han d'anar amb els alumnes a la primera reunió, durant la qual almenys dues persones, un voluntari i un administrador de casos, escolten el perquè els estudiants han faltat a l'escola i, a continuació, elaboren un pla de treball.

Els estudiants fan una tutoria i realitzen un servei a la comunitat durant un mes, on a més a més han de registrar-se setmanalment al centre de Neighborhood Conference Committee.

9. METODOLOGIA DE TREBALL

La metodologia de treball de ja molts municipis de Catalunya per tractar la problemàtica de l'absentisme escolar, ve determinat per un protocol d'actuació utilitzat com a eina de treball per a través de les Comissions Socials d'aquests municipis. Les Comissions Socials són una eina que pretén assegurar la prevenció, l'atenció i/o el tractament d'infants i adolescents en risc, amb l'objectiu de coordinar les tasques que fan els diferents serveis implicats, així com acordar un enfocament comú d'intervenció.

Es desenvolupa a través de reunions periòdiques integrades per un representant de cada una de les institucions implicades (CEIP/IES, Serveis Socials Bàsics i EAP). En aquest espai s'analitza el conjunt de les problemàtiques socioeducatives detectades en l'alumne a l'escola, per tal de determinar la intervenció a realitzar amb ell i/o la seva família segons les competències de cada institució.

La metodologia consisteix bàsicament en l'exposició de la situació de l'alumne per intentar trobar conjuntament mecanismes amb l'objectiu de consensuar el Pla de Millora, d'acord amb els recursos accessibles des de les diferents institucions que hi participen.

9.1. Protocol d'actuació

Dos ingredients o prerequisits bàsics per la implementació de polítiques de lluita contra l'absentisme en el marc d'un projecte local d'acompanyament a l'escolarització: **voluntat i compromís polític** en la diagnosi, el disseny, la implementació o avaluació d'aquestes polítiques i el necessari **lideratge tècnic** que implica el promoure i dinamitzar les relacions entre agents que conformen la xarxa de projectes compartit i estructures de coordinació.

El protocol/pla d'actuació d'absentisme s'emmarca dins la metodologia de treball de les Comissions Socials, ja establertes en molts municipis de Catalunya. Les Comissions Socials són una eina que pretén assegurar la prevenció, l'atenció i/o tractament d'infants i adolescents en risc, amb l'objectiu de coordinar les tasques que fan els diferents serveis implicats, així com acordar un enfocament comú d'intervenció.

Tal i com s'ha anat especificant el tractament sobre l'absentisme està coordinat pels serveis educatius del Departament d'Ensenyament, serveis socials del municipi juntament amb el centre i les famílies.

Els coordinadors dels protocols d'actuació per la prevenció de l'absentisme escolar són els tècnics municipals juntament amb les xarxes en l'àmbit educatiu local que poden tenir un paper de lideratge tècnic que vetlli per la dinamització i la interacció necessària entre agents.

És per això que cada municipi pot tenir el seu propi document de Protocol d'Actuació per a la Prevenció de l'Absentisme Escolar.

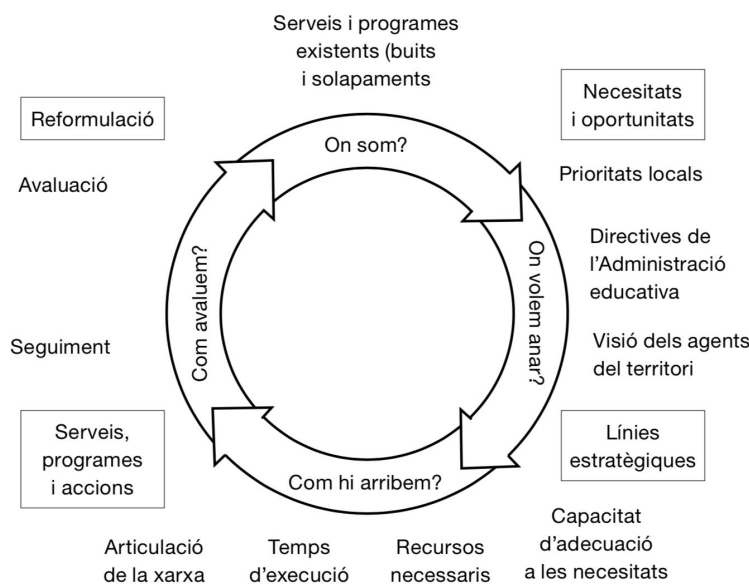
El govern local i les institucions públiques juntament amb els educadors basats en la comunitat i l'escola han de comprendre perfectament els paràmetres de l'absentisme escolar per desenvolupar polítiques consensuades i consensuades sobre definició, classificació, avaluació i intervenció de joves amb absentisme escolar problemàtic.

Qualsevol intervenció per reduir l'absentisme escolar requereix elaborar una primera diagnosi sobre la problemàtica a fi i efecte de: a) dimensionar i visibilitzar la magnitud del problema i b)disposar d'una informació més acurada dels factors que contribueixen a aquests processos de ruptura escolar. En aquest sentit, és important el control regular de l'assistència, per prendre consciència de les dimensions de la problemàtica i detectar la intensitat i les condicions en les quals es produeix.

La metodologia seguida per la creació d'un protocol d'actuació, consisteix bàsicament en l'exposició de les situacions de l'alumne, mitjançant reunions periòdiques integrades per un representant de cada institució implicada, per intentar trobar conjuntament mecanismes amb l'objectiu de consensuar el Pla de Millora, d'acord amb els recursos accessibles de les diferents institucions que hi participen.

Un cop dissenyat un pla d'execució, és necessari que aquest sigui cíclic i dinàmic. És a dir, que sigui un pla en contínua avaluació per millorar, ja que com s'ha vist no hi ha un únic patró de conducta ni un únic causant del problema. Per tant, en cada etapa del desenvolupament de les polítiques d'actuació s'ha de considerar el conjunt del procés.

A continuació es mostra un exemple de circuit d'actuació cíclic:

Imatge 5 Exemple de circuit d'actuació cíclic

9.1.1. Objectius, destinataris i àmbit d'actuació

○ Objectius

Aconseguir la plena escolarització i potenciar la prevenció de l'absentisme escolar dels menors en edat d'escolarització obligatòria.

Mitjançant la coordinació del pas dels adolescents de l'escola primària a l'institut, potenciació de les responsabilitats de les famílies envers l'obligatorietat del compliment de l'escolarització dels seus fills i promoure campanyes de sensibilització per aconseguir la plena escolarització.

Afavorir la coordinació entre els diferents serveis implicats en termes d'absentisme Escolar.

Mitjançant donar a conèixer el protocol per a casos d'absentisme escolar, clarificar responsabilitats, funcions i estratègies de coordinació dels diferents serveis implicats i potenciar la implicació de Fiscalia de Menors i de les regidories implicades en la seva capacitat preventiva en els casos d'absentisme.

○ Destinataris

Els destinataris últims de les accions que es defineixen en el document són els infants de cicle infantil matriculats en un centre docent, i els infants i adolescents entre 6 i 16 anys que viuen al municipi, així com les seves famílies.

○ Àmbit d'actuació

Títol: L'absentisme escolar

Aquest document s'aplicarà a tots els centres docents públics i privats concertats de primària i secundària obligatòria, així com al conjunt de la comunitat educativa i als serveis i les institucions locals i comarca amb competències en la resolució de la problemàtica de l'absentisme escolar.

Es procedeix a l'examen de diferents dispositius o plans d'intervenció en base a diferents documents recopilats⁶.

L'apartat es nodreix, particularment, dels treballs realitzats per l'àrea d'Educació de la Diputació de Barcelona que ha contribuït a la reflexió i el debat sobre aquesta problemàtica juntament amb revisions de treballs extrets de seminaris i jornades.

9.2. Principals característiques

La majoria de programes contra l'absentisme escolar tendeixen a assimilar l'absentisme a problemàtiques socials, marginació i conductes predelictives, o a determinades configuracions de la personalitat de l'infant o l'adolescent; tal i com hem vist.

Una part d'ells tenen una perspectiva psicologista i assistencial (el problema està en el nen, l'adolescent o la família) o una perspectiva "administrativa" (cal obligar al compliment de l'assistència, sigui a través de les intervencions dels serveis socials, la policia local, els serveis d'atenció a la infància i l'adolescència, o fins i tot, en alguns municipis a la fiscalia de menors).

La majoria de programes municipals contra l'absentisme desenvolupen protocols en base a les definicions d'absentisme i les diferents tipologies i intervencions, tret que genera que en molts casos presentin una certa imprecisió a l'hora de quantificar i qualificar les absències.

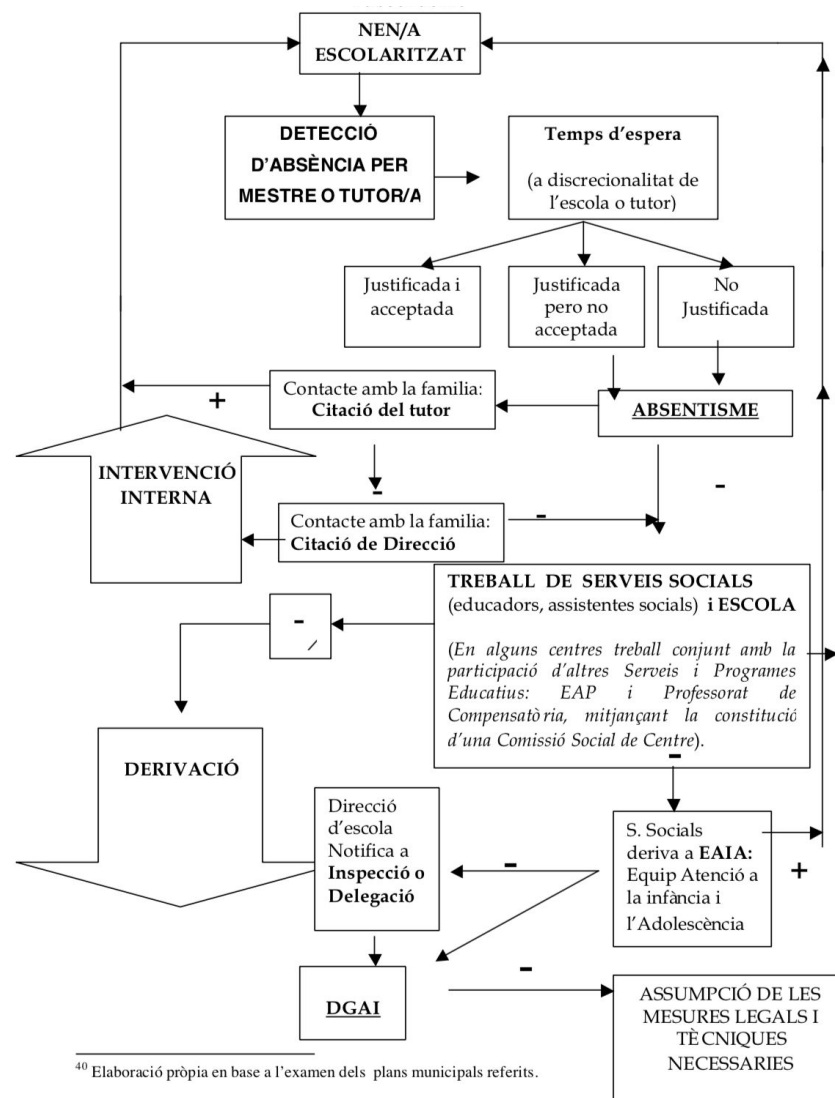
Es tracten de programes mes o menys dinàmics, molt desiguals en quant a nivell d'implementació i d'experiència acumulada.

⁶ Plans d'absentisme estudiats: Ajuntament de Manlleu i Diputació de Barcelona: *Pla de prevenció i atenció a l'absentisme i l'abandonament escolar de Manlleu*, 2017. Ajuntament de Matadepera: *Protocol d'actuació per a la Prevenció de L'absentisme escolar*, 2ª versió 2018. Ajuntament de Terrassa: *Protocol d'absentisme, Comissió local d'atenció a l'absentisme escolar de Terrassa*, 2013-2013. Maresme: *Pla d'absentisme escolar del Maresme*, 2008-2009.

Tots els programes parteixen d'un circuit d'intervenció en base al qual es detallen les actuacions a emprendre per les diferents instàncies que participen. Generalment aquest es defineix en base a diferents fases (apartat 11.1 **Detecció**: detecció, diagnòstic i intervenció social, seguiment coordinat entre serveis i instàncies i, en últim terme, derivació i intervenció coercitiva si s'escau).

El procés d'intervenció habitualment s'inicia amb la detecció d'una absència reiterada per part de l'escola. Un cop detectada una absència reincident, el mestre tutor, espera el retorn de l'alumne i una justificació, si transcorregut un temps (arbitrari i oscil·lant segons escoles i professorat) no hi ha cap justificació, s'estableix un primer contacte des de l'escola amb la família (habitualment telefònic). L'escola estableix un segon contacte, mitjançant una notificació escrita des de la Direcció. Si no hi ha una resposta positiva es procedeix a informar del cas a Serveis socials que acostumen a intervenir posant-se en contacte amb la família, sigui mitjançant una citació conjunta amb l'escola o no. En alguns centres hi ha un treball conjunt de seguiment del cas entre el personal docent i de serveis socials, que pot comptar amb la col·laboració d'altres professionals (EAP, el professorat de compensatòria, etc.). Quan les situacions d'absentisme no són reconduïdes, amb les intervencions dels professionals esmentats, es notifica i deriva el cas als Equips d'Atenció a la Infància i l'Adolescència (d'àmbit territorial) o fins i tot a la Direcció General d'Atenció a la Infància, si es considera que cal prendre mesures legals per a la reconducció de la situació.

A continuació es mostre un circuit dissenyat per la Maribel Garcia Gracia a la seva Tesi Doctoral (Juliol 2001) *L'absentisme Escolar en zones socialment desfavorides. En cas de la ciutat de Barcelona*, Universitat Autònoma de Barcelona, pàg. 74. Aquest circuit és un resum dels diferents

circuits que ha observat en llarg de la seva tesi, el qual adjunto ja que resumeix perfectament el que s'ha observat en els diferents plans de treball dels diferents municipis que jo també he observat.

Imatge 6 Circuit d'intervenció contra l'absentisme escolar, elaboració Maribel Garcia Garcia *L'absentisme Escolar en zones socialment desafavorides*, pàg. 24

A la pràctica, aquests circuit resulten complexos i presenten algunes dificultats d'implementació. Primer, perquè el procés tendeix a allargar-se molt, fent que les situacions més greus siguin difícils de re-orientar. En segon lloc, perquè al involucrar instàncies administratives es pot caure en el risc de la burocratitzar el pla d'intervenció. Per últim, la coordinació entre instàncies pot veure's restringida a un simple intercanvi d'informacions. En aquest sentit es corre el risc d'identificar excessivament el dispositiu i el circuit d'intervenció.

El circuit està dissenyat per actuar i traspasar informació entre les diferents instàncies, generant un circuit tancat retroaliment d'informació per detectar i combatre l'absentisme escolar. En definitiva, el circuit respon a una lògica d'intervenció i derivació d'informació en base al seguiment del cas particular (metodologia d'estudi de cas), mentre que el dispositiu respon a una lògica d'intervenció integrada en base als recursos disponibles en el territori. En aquest sentit el dispositiu permet integrar la prevenció i el treball comunitari.

10. INTERVENCIÓ

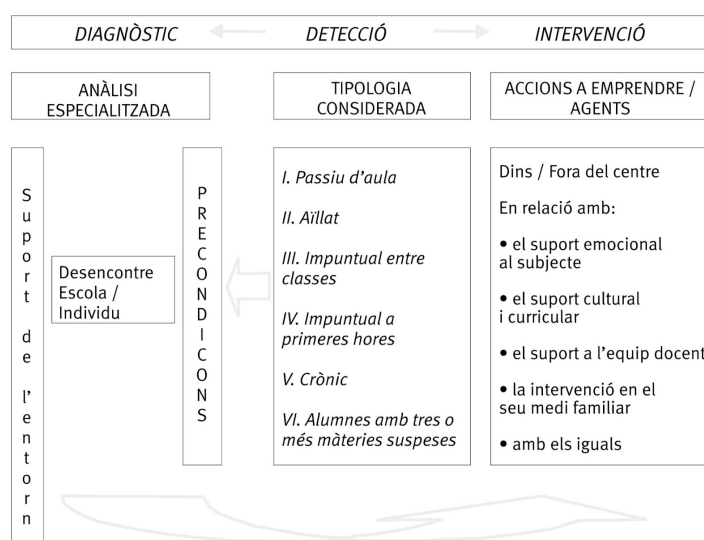
10.1. Detecció

Una actuació precoç i ràpida en els casos de pràctiques absentistes esporàdiques és fonamental.

Tal i com ja s'ha comentat, s'ha de tenir en compte que hi ha un cert tipus d'absentisme que és precursor d'un absentisme més regular i àdhuc de l'abandó escolar. Tot i així, hi ha estudis i experiències posen de manifest que les polítiques de centre de control rigorós poden incrementar l'assistència, en formes d'absentisme incipients per bé que les polítiques de control de l'assistència que s'acompanyen de sancions severes poden també tenir efectes perversos: les pràctiques d'expulsions i suspensions com a respostes a les faltes d'assistència a classe o per qüestions de disciplina, sovint tenen l'efecte contrari del que es vol aconseguir. En aquest sentit el control de l'assistència s'ha d'acompanyar d'altres polítiques de suport a l'alumnat i les famílies per facilitar el retorn amb garanties d'èxit.

Les actuacions que s'han de posar en marxa per a la prevenció i el tractament de l'absentisme escolar s'hauran d'ajustar als següents principis i fonaments que orientin el disseny d'un Pla de prevenció de l'absentisme escolar:

- La **coresponsabilitat** entre les diferents Administracions públiques amb competències en garantir el dret i el deure de l'educació, així com de totes les institucions i organitzacions comunitàries a partir de les competències específiques dels diferents agents que intervenen en l'aplicació de mesures d'actuació contra l'absentisme.
- La **cooperació, la coordinació i el treball en xarxa**, amb l'establiment de mecanismes que assegurin la coherència i la complementarietat de les actuacions.
- La **intervenció preventiva**, dissenyant actuacions que fomentin la detecció i la intervenció precoç sobre les conductes absentistes, tot i impulsant mesures correctores quan sigui necessari.
- El **caràcter integral** de les intervencions, garantint l'aplicació de mesures globals i articulades, donada la complexitat del fenomen.
- El **paper dels centres escolars** com espais centrals d'atenció de l'alumnat absentista, en els quals es poden articular altres actuacions socioeducatives complementàries, en el marc d'un model d'escola inclusiva, acollidora i oberta.

Imatge 7 Procés de detecció i intervenció educativa, font Finestra oberta.pdf pàg.101

10.1.1. Detecció de factors de risc

La detecció precoç i la intervenció immediata en casos de pràctiques absentistes esporàdiques és fonamental, especialment si van acompanyades de pràctiques de suport a l'alumnat i a les famílies per facilitar el retorn amb garanties d'èxit.

S'han d'analitzar les causes que incideixen en l'aparició de l'absentisme, tenint en compte que és un fenomen heterogeni que s'ha d'analitzar des d'una perspectiva global. Tenint en compte també, que no totes les situacions de risc acaben configurant trajectòries d'absentisme, ni totes les causes de l'absentisme s'expliquen pels condicionats socials o familiars, sinó que es tracta d'una interacció de factors i que el seu anàlisi facilitarà la identificació de les mesures d'intervenció més adients, ja siguin educatives i/o socials.

Els factors de risc que poden determinar l'aparició de l'absentisme escolar poden estar centrats en:

- L'alumne: problemes de salut mental, drogodependències, o altres malalties, manca d'autoestima o de motivació per la formació, baix rendiment, expectatives laborals, ...
- La família: poca autoritat familiar, sobreprotecció, desestructuració familiar i altres situacions de risc, dificultats econòmiques, família itinerant, ...
- L'entorn: normes i valors del grup d'iguals, entorn social i urbanístic deficitari, estratègies culturals de la família i/o grup molt distant als predominants, ...
- El centre educatiu: pràctiques pedagògiques segregants o integradores, centre poc acollidor, relacions de l'alumnat i les famílies amb el professorat, acomodació davant situacions d'absentisme conflictiu, ...

Amb aquests factors i el l'anàlisi de les seves causes es configura un Pla d'Actuació Individual (PAIF), pla individualitzat per combatre l'absentisme mitjançant la planificació coordinada i reforç, entre les accions del centre i les que hagin de realitzar els serveis socials.

10.2. Pautes d'actuació

Tal i com ja s'ha comentat anteriorment tot pla d'actuació a de partir d'accions prèvies de prevenció. I el centre educatiu, més enllà de la seva funció pedagògica, té un paper fonamental alhora de millorar i garantir la inclusió educativa de tot l'alumnat. Tot i així, no és l'únic agent implicat en les pautes d'actuació, si no que també si reflecteixen cadascuna de les actuacions de les diferents institucions implicades, d'on es poden definir tres nivells d'actuació:

- Primer nivell d'intervenció: àmbit propi del centre

Cada centre utilitza el procediment que cregui convenient per controlar l'assistència del seus alumnat.

En cas d'absentisme inicial, en el major dels casos, el tutor és l'encarregat de fer-ne el seguiment, de contactar amb les famílies (agenda de l'alumne, telèfon,...) i de notificar-ho a l'equip directiu per redreçar la situació.

En cas d'absentisme reiterat, a més de la intervenció del tutor, el centre ha de mobilitzar la seva organització i fer intervenir als equips docents o de cicle, la comissió d'atenció a la diversitat o a la comissió d'atenció social per concretar i desenvolupar les accions correctores. Cal que els contactes amb la família tinguin un registre documental (cartes de comunicat i citació, registres de les entrevistes fetes,...).

Si el cas no es resol en tres mesos, la direcció del centre es posa en contacte amb l'Oficina Municipal d'Escolarització (OME) on li fa arribar el full de derivació del cas on es relacionen totes les actuacions fetes amb aquest alumne i la seva família.

Cada centre té una persona de referència i contacte per qüestions d'absentisme amb la OME.

- Segon nivell d'intervenció: serveis municipals OME i educadors socials

La família rep la carta de requeriment de l'Ajuntament enviada per l'OME i lliurada en mà per la Policia Municipal.

Contacte amb la família: Citació a la família per part de la educadora social del barri.

Visita domiciliària en cas que la família no es presenti a la primera citació

Tercera i última citació en cas de què la família no s'hagi presentat a la 2a. citació amb certificació de rebuda.

Si el resultat de la intervenció és positiu: la família decideix el retorn del nen al centre. En aquest punt es planteja la necessitat que sigui el propi centre, qui valori amb la família com vol que es produeixi aquest retorn i en cas de veure dificultats pugui comptar amb el recolzament de l'educador corresponent.

Full de retorn per part dels educadors socials al centre i a l'OME on s'hi recull el resultat de la intervenció i possibles propostes.

- Tercer nivell d'intervenció: educadors socials i direcció del centre

Si el resultat de la intervenció de l'OME és negatiu: si no es produeix el retorn al centre i l'educador social no valora que hi hagi una situació d'alt risc que faci plantejar una derivació a l'EAIA, es realitza tant a l'OME com al centre un informe social perquè la direcció del Centre ho comuniqui a inspecció i a la Directora dels Serveis Territorials. Des de la Comissió d'absentisme els representants de l'Ajuntament comunicaran la situació a la Policia Municipal i a la Fiscalia.

Si el que es valora és que hi ha una situació d'alt risc, des de Serveis Socials d'Atenció Primària es deriva a l'Equip d'Atenció a la Infància i a l'Adolescència (EAIA), en aquests casos s'informa al centre i els centres col·laboraran facilitant la informació escolar i les intervencions desenvolupades mitjançant un informe.

El director del centre informa d'aquesta derivació cap a l'EAIA, a l'inspector del seu centre i al Director dels Serveis Socials Territorials adjuntant la següent documentació:

- Recull de les actuacions realitzades pel centre docent
- Recull de les actuacions i la informació recollida per serveis socials d'atenció primària

10.2.1. Pautes d'actuació policia local

L'atenció als menors i la prevenció de l'absentisme escolar és un dels compromisos de la Carta de Serveis de la Policia Local en molts municipis de Catalunya. Aquesta tasca es desenvolupa coordinadament amb el Servei d'Educació i de Benestar Social del municipi.

Actuació concreta de la Policia Local:

- Control de l'absentisme escolar mitjançant la presència i vigilància al carrer, a través de la seva ruta diària.
- Comprovació dels motius de la no assistència del menor a l'escola. Si veu un infant en edat escolar pel carrer a hores lectives, sense un adult referent, l'aturarà i li demanarà les dades per omplir l'avís que adreçarà al Servei d'Educació.
- Trasllat del menor al centre escolar o a casa. Si el nen està escolaritzat l'haurà de dur a la seva escola i si no ho està l'haurà d'acompanyar al seu domicili, notificant als seus progenitors o tutors legals l'obligatorietat d'escolaritzar-lo.
- Prèvia comunicació a l'OME. En tots els casos el centre caldrà comunicar l'actuació a la família i informar el Servei d'Educació.
- El centre educatiu podrà demanar un suport puntual de la Policia Local en situacions d'absentisme, on les famílies que no acudeixin a les citacions de manera reiterada, o quan no

Títol: L'absentisme escolar

es puguin localitzar als pares/tutors legals de l'alumne, i se'ls requereixi al centre, per tal de resoldre la situació d'absentisme del seu fill.

- En casos especials d'infraccions administratives o penals es procedirà a fer una custòdia del menor i lliura als tutors o Ministeri Fiscal, en funció de la gravetat dels fets.

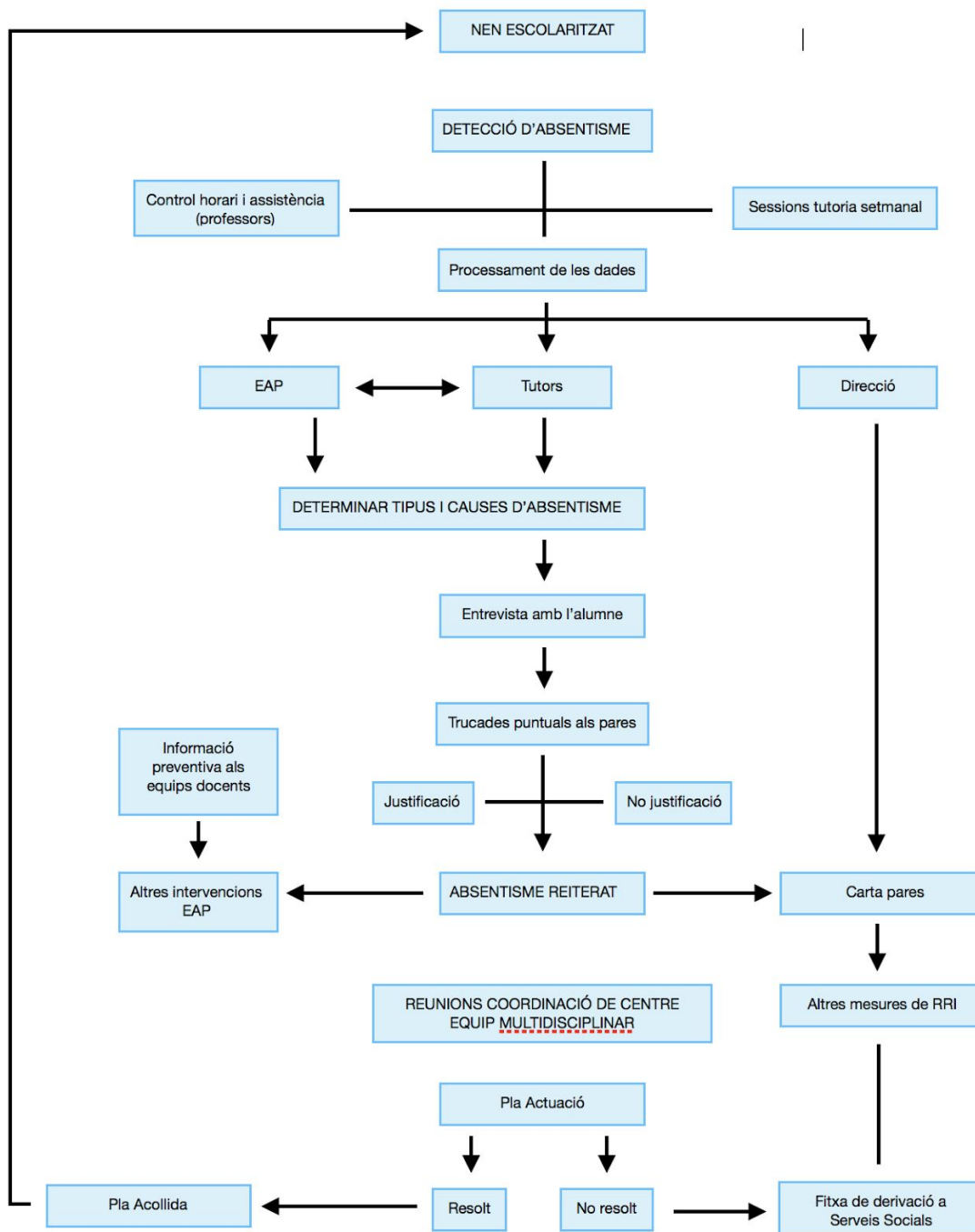
10.2.2. Circuits d'actuació

Com ja s'ha comentat cada municipi té el seu circuit d'actuació, però podem definir almenys tres circuits d'actuació depenent de l'agent implicat.

Com a circuit d'actuació general tenim el presentat a l'apartat [10.2 Principals característiques](#). On es descriu el procés d'intervenció més comunament contemplat, el qual s'inicia amb la detecció d'una absència reiterada per part del centre. Un cop es detecta una absència reincident, habitualment per part del mestre tutor, aquest espera el retorn de l'alumne i una justificació, si transcorregut un temps (arbitrari i oscil·lant segons centre i professorat) no hi ha cap justificació, s'estableix un primer contacte amb la família. Si no hi ha una resposta positiva es procedeix a informar del cas a Serveis Socials qui es posa en contacte amb la família, ja sigui mitjançant una citació conjunta amb l'escola o no. En alguns centres hi ha un treball conjunt de seguiment del cas entre el personal docent i de serveis socials, que pot comptar amb la col·laboració d'altres professionals (EAP, el professorat de compensatòria, etc.). Quan les situacions d'absentisme no són reconduïdes, amb les intervencions dels professionals esmentats, es notifica i deriva el cas als Equips d'Atenció a la Infància i l'Adolescència o fins i tot a la Direcció General d'Atenció a la Infància, si es considera que cal prendre mesures legals per a la reconducció de la situació.

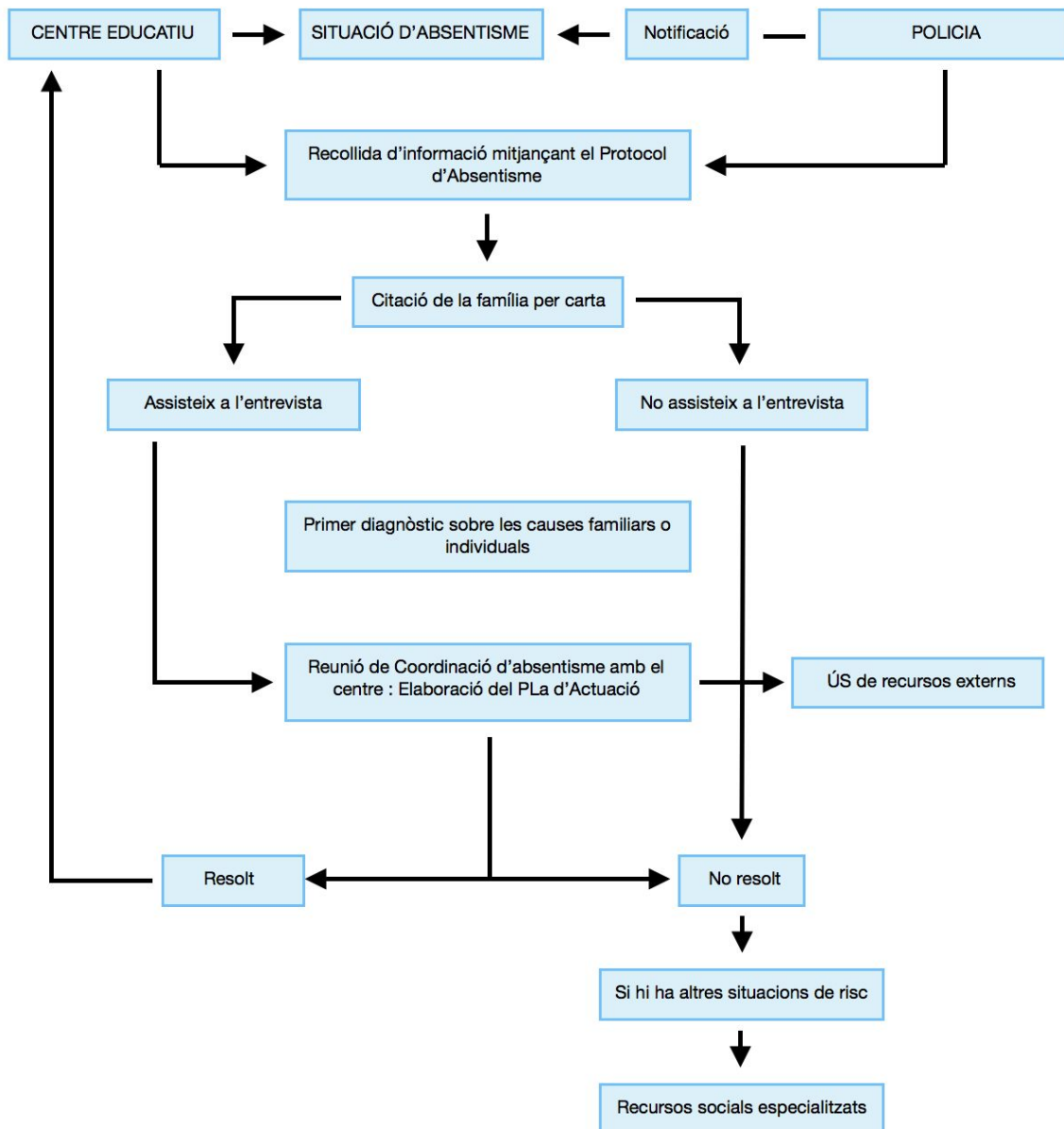
D'altres circuits observats en varis plans d'actuació són:

- Circuit d'actuació dels Centres Educatius

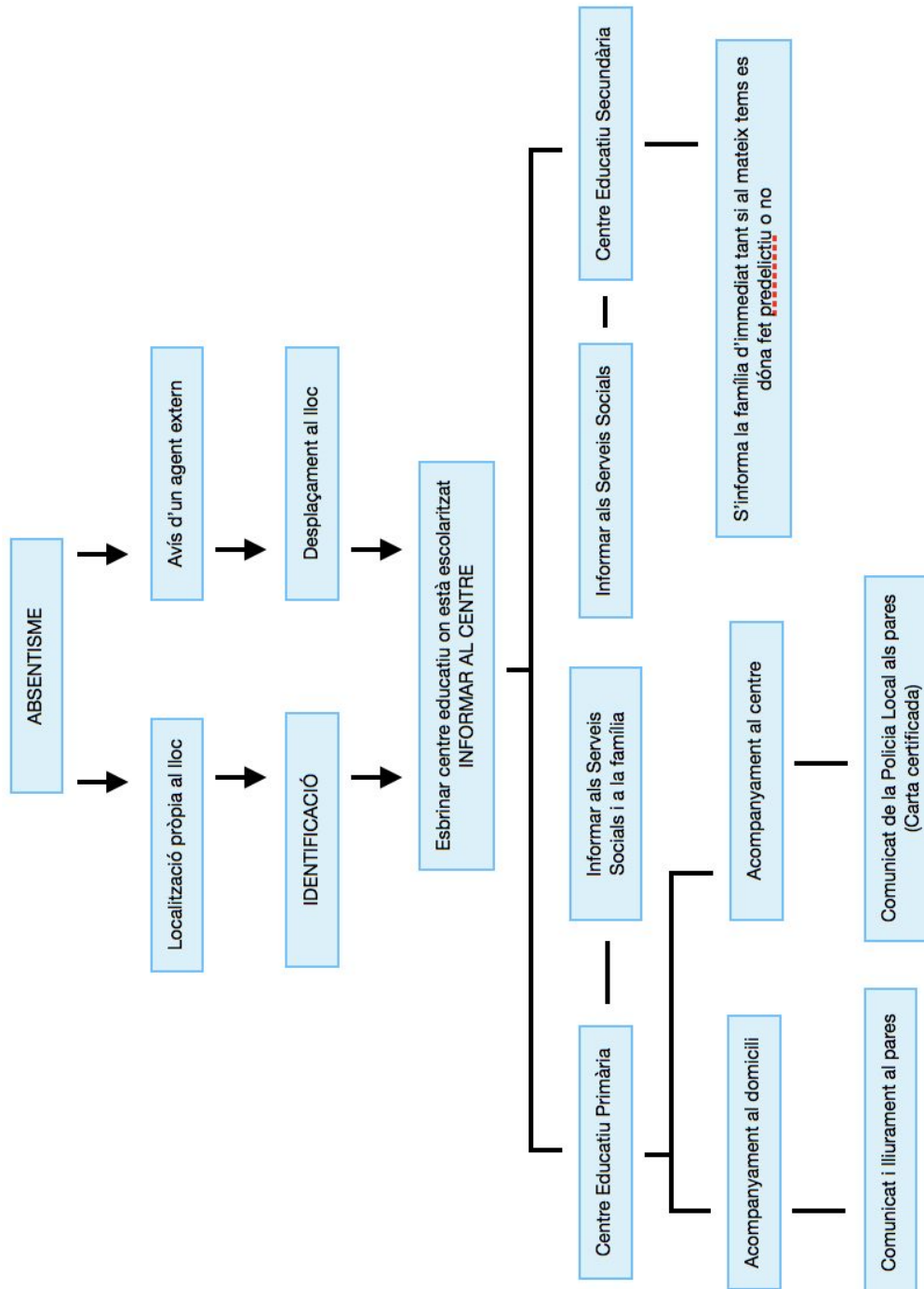
Imatge 8 Circuit general d'actuació dels Centres Educatius

○ Circuit d'actuació d'equips bàsics d'atenció social

Imatge 9 Circuit general d'actuació d'equips bàsics d'atenció social

- Circuit d'actuació de la Policia Local

Imatge 10 Circuit general d'actuació de la Policia Local

A la pràctica, aquests circuits resulten complexos i presenten algunes dificultats d'implementació. S'ha de vigilar en no caure en la burocràcia i allargar els temps del pla d'intervenció. Es corra el risc de dissoldre la problemàtica entre papers i notificacions.

Com es pot derivar dels circuits, els mecanisme dissenyat per la prevenció de l'absentisme escolar està dissenyat per actuar i prevenir, implicant diferents serveis els quals les seves funcions estan pensades per reparar i reconstruir les situacions d'absentisme, on la informació del cas d'absentisme

té un caràcter circulant entre els diferents agents, que permet un seguiment del cas i una readaptació del pla si és necessari.

En relació a les instàncies que en els diferents municipis han impulsat el disseny i la implementació de projectes d'intervenció són les àrees de Benestar Social, Serveis Personals i Educació, de l'Administració local, les àrees que lideren el disseny i la implementació de programes. En el cas dels municipis de Catalunya la manca d'implicació activa del Departament d'Ensenyament és referida pel propi Síndic de Greuges, en el seu Informe de l'any 2000, quan literalment assenyalava:

“Troblem a faltar una implicació més activa del departament d'Ensenyament en l'establiment de mecanismes per lluitar contra l'absentisme escolar, que garanteixi el dret a l'educació i a la igualtat d'oportunitats dels infants i adolescents amb necessitats educatives especials i asseguri la supervisió del funcionament dels centres docents per a garantir la qualitat de l'ensenyament i l'exercici dels drets dels infants.” Síndic de Greuges de Catalunya “Informe 2000”. BOPC, núm. 165, Barcelona, 27 de març del 2001, p, 24. Primera part.

11. AVALUACIÓ DEL PLA

L'avaluació és un element del procés que determina fins a quin punt els programes implementats assoleixin els objectius establerts i beneficien les persones a les quals van dirigits. Per conèixer si els programes funcionen, i per què ho fan, necessiten aplicar una sèrie de metodologies per tal d'avaluar l'efectivitat de les intervencions i els processos d'implementació (Diputació de Barcelona, 2010).

Tot pla té la necessitat de sotmetre's a un procés d'avaluació del protocol amb la periodicitat oportuna, si és possible anualment, abans que acabi el curs, tant a nivell local com a nivell comarcal, amb l'objectiu de detectar possibles anomalies en el funcionament, introduir millores i analitzar les dades extretes al llarg de l'any en curs.

L'avaluació es planteja com un procés que cal fer de manera rigorosa en la recollida i anàlisi de la informació i de manera participativa per part dels professionals que intervenen en les actuacions.

Aquesta avaluació ha de tenir un caràcter tant qualitatiu com quantitatiu:

- Qualitatiu:
 - Implicació dels agents i institucions que formen part de la comissió
 - Ús correcta dels protocols establerts
 - Causes principals dels absentismes detectats
 - Grau de resolució de les situacions d'absentisme
- Quantitatiu:
 - Nombre de reunions realitzades
 - Nombre d'agents participants en les trobades
 - Nombre de casos totals detectats i/o derivats
 - Nombre de casos resolts
 - Vies de derivació
 - Tipologia d'absentisme

L'avaluació s'ha de desenvolupar en tres nivells:

1. Avaluació inicial: es recull informació sobre la problemàtica i les pràctiques d'intervenció que s'estan fent. Té un caire diagnòstic i permet recollir la situació de partida en relació amb l'absentisme de: centres educatius, territori i xarxa professional.
2. Avaluació de procés: s'hi recull informació sobre el procés de desenvolupament del pla i la implementació de les actuacions clau per a la millora, en diferents àmbits: centre, territori i xarxa professional.
3. Avaluació de resultats i d'impacte: S'hi avaluen els resultats i l'impacte de les actuacions desenvolupades. Aquesta avaluació permet identificar fins quin punt s'han assolit els resultats esperats, en dos sentits:

Seguiment dels procediments:

El seguiment dels procediments ha de ser constant per part dels diferents professionals, en funció de les tasques concretes que tinguin en relació a la prevenció i atenció de l'absentisme escolar.

A les sessions que s'efectuen de la Comissió Local d'Absentisme del municipi s'ha de valorar l'assoliment dels objectius específics proposats en el Pla d'absentisme escolar i definir les estratègies per enfortir els aspectes febles i per adequar el treball a les situacions canviants.

En aquestes sessions el Servei d'Educació aporta les dades generals de l'absentisme al municipi, i del seguiment de casos.

Seguiment del Pla d'Actuació Individual (PAI):

El procés d'avaluació del PAI ve determinat pels acords presos en cada pla de treball. Entre tots els professionals implicats que han d'avaluar col·lectivament els resultats obtinguts en l'aplicació del PAI de forma periòdica i decidir les noves mesures que cal adoptar.

Aquesta periodicitat s'ha de determinar en funció de l'organització interna de cada centre, de les altres reunions que es duiguin a terme pel seguiment de l'alumnat, com ara les reunions de coordinació entre el centre i la tècnica d'educació i/o del nombre de Comissions Locals d'Absentisme que es realitzin.

A continuació es mostra un exemple de fitxa d'observació del Pla d'Absentisme Escolar del Maresme, on s'avalua l'actuació de les diverses comissions socioeducatives d'absentisme escolar:

FITXA D'AVALUACIÓ								
♦Avaluació de les comissions socioeducatives d'absentisme escolar:								
	MOLT BONA	BONA	ACCEPTABLE	POCA	GENS			
Implicació dels agents i institucions que formen part de la comissió.								
Utilització correcta dels protocols establerts (Fitxes de derivació).								
Grau de resolució de les situacions d'absentisme.								
	Número							
Nombre de reunions realitzades								
Nombre d'agents participants en les trobades								
Nombre de casos totals detectats i/o derivats								
Nombre de casos resolts								
♦Nombre de casos derivats pels següents agents implicats:								
	Centres Educatius	EAP	SSBAP	Policia Local	Tècnic/a d'Educació	Inspecció Educativa	Famílies	Altres
Vies de derivació								
♦Avaluació de tipus de casos d'absentisme detectat:								
	Esporàdic	Regular	Crònic	Total				
Tipologia Absentisme Primària								
Tipologia Absentisme Secundària								

Imatge 11 Exemple fitxa d'observació del Pla d'Absentisme Escolar del Maresme

12. REFLEXIÓ I CONCLUSIONS

L'assistència regular a l'escola és la base necessària per a la preparació efectiva d'un nen per a una adultesa productiva. L'absentisme i l'absentisme crònic s'han relacionat amb conseqüències negatives immediates i a llarg termini per als joves, les seves famílies, les escoles i les comunitats.

Després de la realització d'aquesta iniciació a la investigació documental es pot concloure que l'absentisme escolar es presenta com un problema educatiu i social condicionat per múltiples causes d'origen divers (prolongació de l'escolarització obligatòria, pels canvis socials i econòmics, per l'increment de d'immigració,...), de manera que el seu abordatge no pot ser una tasca exclusiva del centre escolar, sinó que es fa necessari establir mecanismes de coordinació i col·laboració entre diferents agents del territori que permetin el desenvolupament de projectes socioeducatius articulats des de l'àmbit municipal.

S'ha detectat que és un fenomen variable i interactiu, ja que té diferents orígens i resultats, fet que fa que sigui un problema difícil de tractar sense un grup multidisciplinar el qual treballi en conjunt i en faci un seguiment de la resolució dels casos, mitjançant la definició de plans estratègics els quals contemplin els passos a seguir i les responsabilitats personals de cada agent implicat.

Com s'ha explicat hi ha varis nivells d'absentisme escolar depenent del grau d'absència al centre i, varis factors de risc com la comunitat i família de l'alumne, la implicació familiar, el clima i la desconexió del centre, la posició econòmica de l'alumne i la seva família,..., entre d'altres. Això fa que el problema sigui de difícil solució i moltes vegades estigui estereotipat i es vinculi la conducta absentista amb aquelles societats més desconnectades del seu entorn, sovint relacionat en àrees més conflictives i amb un elevat nombre d'immigrants, desescolaritzats i problemes delictius. Però com s'ha vist aquest fenomen va més enllà d'aquests estereotips.

Tampoc ajuda a posar-hi solució la dificultat que hi ha per obtenir valors i indicadors que reflecteixin l'absentisme escolar i permetin obtenir indicadors de correcció. Aquesta falta d'indicadors ha fet que hi hagués una manca de consideració de l'absentisme escolar per part de l'administració educativa.

La investigació del fenomen d'absentisme escolar, també ha tret com a resultat que no és un fenomen amb un únic responsable sinó que és necessari un treball en xarxa, com agents implicats es té el centre educatiu, l'entorn educatiu i la família. Així doncs, qualsevol proposta d'activitat o estratègia que es vulgui dissenyar ha de tenir en compte tots els agents implicats per tal de que sigui un pla exitós.

En definitiva, el fet d'organitzar les intervencions d'atenció mitjançant un grup de treball constituït per professionals (de caràcter fonamentalment públic) proveïts d'eines de coordinació efectives garanteix la viabilitat, coherència i continuïtat de l'atenció a infants o adolescents que exigeixen una actuació específica per fer possible la seva inclusió i el seu èxit escolar.

Després de la revisió de diversos estudis que parlen sobre les diferents teories sociològiques que accentuen els factors de desigualtat educativa i social com a principals causes de l'absentisme, m'inclino per una perspectiva que integri els factors personals, familiars i socioeconòmics així com les pràctiques pedagògiques del centre escolar i les experiències escolars prèvies. Cal, doncs, un plantejament que consideri els condicionants estructurals de les desigualtats socials i escolars i una perspectiva microsociològica i interactiva, entre subjectes i procés d'escolarització, per comprendre aquest fenomen

Com a conclusió de l'estudi obtenim sis components crítics alhora de dissenyar programes eficaços i complets per la reducció de l'absentisme escolar:

- Col·laboració: Establir un grup multidisciplinari per guiar i implementar el programa per combatre l'absentisme.
- Participació de la família: orientar la participació de la família en activitats d'acompanyament escolar, involucrar a les famílies en tots els esforços d'intervenció i prevenció d'absències i abordar necessitats familiars per donar suport a l'assistència escolar.

- Enfocament integral: els motius de no assistència són variats, i la resposta de la comunitat ha de ser flexible i àmplia com per tenir en compte els problemes específics que experimenten els estudiants i les famílies.
- Ús d'incentius i sancions: una combinació d'incentius motivadors i sancions basades en la rendició de comptes funciona millor amb els joves.
- Funciona en un context de suport: Per mantenir la programació, l'entorn del programa, inclosa la infraestructura i les polítiques vigents, ha de ser una font de suport d'energia i recursos.
- Avaluació i valoració rigorosa: es prova l'enfocament per veure si es produeixen els resultats desitjats i si és necessari es fan correccions a mig curs. Les dades del resultat obtingut ajudaran a mantenir el finançament per a la programació d'absentisme i generar una voluntat política positiva.

S'ha vist que la millor manera de tractar l'absentisme escolar és a través de la prevenció. És per això que hi ha molts centres que ja han adaptat moltes mesures preventives com la vinculació de l'alumnat a l'escola o la millora de convivència i l'aprenentatge positiu com a valors del centre. D'aquesta manera des de l'inici ja treballen amb estratègies de millora de la qualitat educativa i en conseqüència la prevenció de l'absentisme escolar.

També s'ha de tenir en compte que aquestes intervencions són necessàries com més aviat millor, és a dir, que aquelles intervencions iniciades a nivell de primària seran més efectives a l'hora d'augmentar l'assistència que aquelles que comencen a la secundària. Això reforça que els districtes escolars amb excessiva absència a nivell secundari han de basar-se en una combinació d'esforços de prevenció i intervenció.

Com a conclusions del fenomen d'absentisme escolar, obtenim:

- L'escola no pot resoldre tots els problemes sola, les respostes a aquests problemes demanen un treball concertat de les institucions públiques (política municipal) i col·laboració (amb les col·lectivitats locals, els pares i mares d'alumnes...);
- les respostes ja no poden venir només del Ministeri, requereixen la iniciativa dels agents locals;
- treball conjunt i interinstitucional (professorat, educadors, associacions, càrrecs electes,...);
- construcció de xarxes locals que permetin una millora de la qualitat de l'educació i que vetllin per l'escolarització de tots els infants i adolescents del territori;
- buscar solucions compartides que han d'assumir les diverses administracions;
- la mesura de l'absentisme escolar resulta feble, per l'absència d'una informació estadística regular i amb uns criteris precisos i homogenis;
- s'ha d'arribar a una unificació de criteris de registre de l'absentisme;
- crida a la iniciativa local i per tant a la col·laboració amb tots els agents (diversos serveis de l'estat, col·lectivitats locals, associacions i per descomptat els pares);
- crida a la innovació;
- procurar que els alumnes mantinguin una imatge positiva d'ells mateixos;
- augmentar la vinculació de l'alumnat i les famílies amb el centre educatiu;
- resposta pedagògica i del professorat en quan a orientació escolar;
- elaborar recursos d'oci i programes municipals destinats als joves;

- elaboració de plans individualitzats dels itineraris com a eina d'adaptació curricular per integrar l'alumnat amb necessitats educatives i situacions especials.

13. BIBLIOGRAFIA I WEBGRAFIA

Christopher A. Kearney, ScienceDirect: *School absenteeism and school refusal behavior in youth: A contemporary review*, Department of Psychology, University of Nevada, 2007 www.sciencedirect.com

British Journal of Educational Psychology: *Explaining individual differences in scholastic behaviour and achievement*, 2005.

Education and Urban Society: *Preventing truancy and dropout among urban middle school youth*, 2009. <http://eus.sagepub.com>

Maribel García Gracia, Tesi Doctoral: *L'absentisme Escolar en zones socialment desfavorides. El cas de la ciutat de Barcelona*, UAB 2001.

García, M.: *Absentismo y Abandono Escolar. La persistencia de una problemática escolar y social*, Madrid: Editorial Síntesis S.A., 2013, pàg. 152.

Diputació de Barcelona: *Acompanyament a l'escolaritat*, 2010.

Fundació Jaume Bofill, Maribel García Gracia (Coordinadora): *Finestra Oberta. Abandonament escolar, desescolarització i desafecció*, 2003.

Grup de treball interprofessional i interzonal: *Reflexions sobre l'absentisme escolar*, Badalona Sud, Gornal, Bevitge, Sant Cosme i Sant Damià i Sant Adrià de Besòs, 2010.

Plans d'absentisme estudiats:

- Ajuntament de Manlleu i Diputació de Barcelona: *Pla de prevenció i atenció a l'absentisme i l'abandonament escolar de Manlleu*, 2017.
- Ajuntament de Matadepera: *Protocol d'actuació per a la Prevenció de L'absentisme escolar*, 2ª versió 2018.
- Ajuntament de Terrassa: *Protocol d'absentisme, Comissió local d'atenció a l'absentisme escolar de Terrassa*, 2013-2013.
- Maresme: *Pla d'absentisme escolar del Maresme*, 2008-2009.

Web Departament d'Ensenyament, Generalitat de Catalunya:

- Documents tractats:
 - Departament D'ensenyament: *Actuacions en els supòsits de diverses realitats socials que afecten alumnes escolaritzats en el centre*, pàg 1.
 - Departament D'ensenyament: *Documents per a l'organització i la gestió dels centres. Actuacions del centre en diversos supòsits*, 2017, pàg. 3.
 - Departament D'ensenyament: *Projecte de convivència i èxit educatiu. Continguts de l'aplicació informàtica per a l'elaboració del projecte de convivència*, 2017.
 - Departament D'ensenyament: *Estudi de la Inspecció d'Educació sobre l'absentisme en una mostra de centres públics d'educació secundària*, Doc. núm.29, 2015

Web notícia Premi Ensenyament Centre Educatiu Mare de Déu de Montserrat de Terrassa:
<http://www.ccma.cat/324/la-millor-escola-de-lany-te-mes-del-97-dalumnes-de-families-immigrades/noticia/2854558/>

Web Pla EQXIT Sabadell 2017-2027:
http://www.sabadell.cat/ca/?option=com_content&view=article&id=72134&Itemid=1840

ANNEX

Annex1. Marc legal i normatiu

1) Àmbit Internacional

- La Declaració universal dels drets dels infants, adoptada per l'Assemblea General de les Nacions Unides, de 20 de novembre de 1959, en el principi 7, exposa que l'infant té dret a rebre educació, que serà gratuïta i obligatòria almenys en la seva etapa elemental. Se li donarà una educació que afavoreixi la seva cultura general i li permeti, en condicions d'igualtat d'oportunitats, desenvolupar les seves aptituds i el seu judici individual, el seu sentit de la responsabilitat moral i social, i esdevenir un membre útil de la societat. L'interès superior de l'infant serà el principi que guiarà aquelles persones que tenen la responsabilitat de la seva educació i orientació; aquesta responsabilitat pertoca en primer lloc al pare i a la mare.
- La Convenció dels drets de l'infant de les Nacions Unides, de 1989, en l'article 28, dret a l'educació, posa de manifest que els nois i les noies tenen dret a l'educació en igualtat d'oportunitats. Les autoritats han d'implantar l'ensenyament primari obligatori i gratuït per a tothom i fomentar el desenvolupament de l'ensenyament secundari. A més, l'ensenyament superior ha de ser també accessible per a tothom. Remarca que caldrà prendre mesures per a encoratjar l'assistència regular a l'escola i reduir les taxes d'abandonament escolar.
- El Parlament Europeu, en la Resolució A 3-0172/92, aprova la Carta Europea dels Drets del Nen, en la qual es recull el dret a l'educació com un dret fonamental de la infància.

2) Àmbit Estatal

- La Constitució Espanyola, de 1978, en l'article 27.1, exposa que tothom té dret a l'educació. Es reconeix la llibertat d'ensenyament.

3) Àmbit Autonòmic

- L'Estatut d'Autonomia de Catalunya, de 2006, en l'article 21, exposa que totes les persones tenen dret a una educació de qualitat i a accedir-hi en condicions d'igualtat.
- El Decret 279/2006, de 4 de Juliol, sobre drets i deures de l'alumnat, posa de manifest el dret d'estudi, i l'article 21.2 esmenta que aquest deure bàsic es concreta, entre altres, en l'obligació següent: assistir a classe, participar en les activitats formatives previstes a la programació general del centre i respectar els horaris establerts.
- La Llei 12/2007, d'11 d'Octubre de serveis socials. En l'article 16 indica, dintre de les funcions dels serveis socials bàsics, el seu caràcter polivalent, comunitari i preventiu per a fomentar l'autonomia de les persones perquè visquin dignament, atenent les diferents situacions de necessitat en què es troben o es puguin presentar. En l'article 17 apartat h) remarca, dintre de les funcions de serveis socials bàsics, concretament la co-responsabilitat en impulsar projectes comunitaris i programes transversals, especialment els que cerquen la integració i la participació socials de les persones, les famílies, les unitats de convivència i dels grups en situació de risc.
- La Llei 12/2009, de 10 de Juliol, d'educació, en l'article 22.1, dels deures dels alumnes, esmenta que un deure principal és assistir a classe. En l'article 25, de participació de les famílies en el procés educatiu, en l'apartat 3, es recull el dret i el deure de participar activament en l'educació de llurs fills i filles.
- La Llei 14/2010, de 27 de Maig, dels drets i les oportunitats en la infància i l'adolescència, en l'article 52, aclareix els conceptes de no-escolarització, d'absentisme i d'abandó escolar, així com la responsabilitat de les administracions públiques respecte a aquests fets:

- a. No-escolarització: el fet que els progenitors, els titulars de la tutela o els guardadors d'un infant o adolescent en període d'escolarització obligatòria, no gestionin la plaça escolar corresponent sense una causa que ho justifiqui.
- b. Absentisme: l'absència a classe sense presentar justificant o sense una justificació acceptable. S'han de determinar per reglament quins són els casos que constitueixen absentisme lleu, absentisme moderat o absentisme greu, i quines són les mesures que cal adoptar en cada cas.
- c. Abandó escolar: el cessament indefinit de l'assistència a la plaça escolar corresponent per l'infant o l'adolescent en període d'escolarització.

Les administracions públiques han de fer especial atenció a detectar els casos de no-escolarització, absentisme i abandó escolar i han d'adoptar de manera coordinada les mesures necessàries per fer-hi front mitjançant els protocols corresponents.

En l'article 157, es consideren com una infracció lleu, que si es reincideix esdevé greu, les accions o omissions següents respecte a l'escolarització:

- a. No gestionar, els progenitors, els tutors o els guardadors de l'infant o l'adolescent en període d'escolarització obligatòria, la plaça escolar corresponent sense causa que ho justifiqui.
- b. No procurar, els progenitors, els tutors o els guardadors d'un infant o adolescent en període d'escolarització obligatòria, que aquest assisteixi al centre escolar quan disposa de plaça i sense causa que ho justifiqui.

4) Àmbit Local

- La Llei 7/1985, de 2 d'Abril, reguladora de les bases del règim local, en l'article 25, exposa que el municipi ha de participar en la programació de l'ensenyament i cooperar amb l'Administració educativa en la creació, la construcció i el manteniment dels centres docents públics, intervenir en els seus òrgans de gestió i participar en la vigilància del compliment de l'escolarització obligatòria.

5) Llei de protecció al menor

- Codi Penal, Llei 10/1995, de 23 de Novembre, Article 226, on es castiga el que deixi d'acomplir els deures legals d'assistència inherents a la pàtria potestat, tutela, guarda o acolliment familiar o de prestar l'assistència necessària legalment establerta.
- Codi Civil, Article 154. Els fills no emancipats estan sota la pàtria potestat dels progenitors. La pàtria potestat, com a responsabilitat parental, s'exerceix sempre en interès dels fills, d'acord amb la seva personalitat, i amb respecte als seus drets, la seva integritat física i mental.

Aquesta funció comprèn els deures i les facultats següents:

1r. Vetllar per ells, tenir-los en la seva companyia, alimentar-los, educar-los i procurar-los una formació integral.

2n. Representar-los i administrar els seus béns. Si els fills tenen la maduresa suficient, se'ls ha d'escoltar sempre abans d'adoptar decisions que els afectin.

Igualment, el Codi civil recull com a òrgan fonamental de representació i defensa dels drets del menor el Ministeri Fiscal. En els casos d'incompliment de la pàtria potestat (art. 158), l'incumbeix la vigilància de la tutela, l'acolliment o la guarda dels menors (art. 174) i la constitució i la vigilància de la tutela (art. 228, 232 i 299 bis) quan es tingui coneixement que

una persona ha de ser sotmesa a tutela i sempre que no recaigui resolució judicial que posi fi al procediment, ha d'assumir la seva representació i defensa del Ministeri Fiscal.

- Llei Orgànica 1/1996, de 15 de Gener, de protecció jurídica del menor, de modificació parcial del codi civil i de la llei d'enjudiciament civil. 1996.

TÍTOL I. Capítol 3 Mesures i principis rectors de l'acció administrativa.

Article 10. Mesures per facilitar l'exercici dels drets.

1. Els menors tenen dret a rebre de les administracions públiques l'assistència adequada per a l'efectiu exercici dels seus drets i que es garanteixi el seu respecte. (Els menors gaudeixen dels drets que els reconeixen la Constitució i els tractats internacionals dels quals Espanya és part, especialment la Convenció de Drets del Nen de Nacions Unides i els altres drets que els garanteix l'ordenament jurídic).

TÍTOL II CAPÍTOL I Actuacions en situacions de desprotecció social del menor

Article 12. Actuacions de protecció

1. La protecció del menor pels poders públics s'ha de fer mitjançant la prevenció i reparació de situacions de risc (...).

2. Els poders públics han de vetllar perquè els pares, tutors o guardadors exerceixin adequadament les seves responsabilitats, i han de facilitar serveis accessibles en totes les àrees que afecten el desenvolupament del menor.

Article 13. Obligacions dels ciutadans i deure de reserva

2. Qualsevol persona o autoritat que tingui coneixement que un menor no està escolaritzat o no assisteix al centre escolar de forma habitual i sense justificació, durant el període obligatori, haurà de posar-ho en coneixement de les autoritats públiques competents, que adoptaran les mesures necessàries per a la seva escolarització.

Article 18. Actuacions en situació de desemparament

1. Quan l'entitat pública competent consideri que el menor està en situació de desemparament, ha d'actuar en la forma que preveuen l'article 172 i següents del Codi civil, ha d'assumir la tutela d'aquell i adoptar les mesures de protecció oportunes i posar-ho en coneixement del Ministeri Fiscal.

- Llei Orgànica 5/2000, de 12 de Gener, Reguladora de la responsabilitat penal dels menors

TÍTOL I De l'àmbit d'aplicació de la Llei. Article 6. De la intervenció del ministeri fiscal

Correspon al ministeri fiscal la defensa dels drets que les lleis reconeixen als menors, així com la vigilància de les actuacions que s'han d'efectuar en el seu interès i l'observança de les garanties del procediment [...]

- Llei 14/2010, del 27 de Maig, dels drets i les oportunitats en la infància i l'adolescència.

Article 5. *L'interès superior de l'infant o l'adolescent*

3. L'interès superior de l'infant o l'adolescent ha d'ésser també el principi inspirador de totes les decisions i actuacions que el concerneixen adoptades i dutes a terme pels progenitors, pels titulars de la tutela o de la guarda, per les institucions públiques o privades encarregades de protegir-lo i d'assistir-lo o per l'autoritat judicial o administrativa.

Article 6. *Desenvolupament de les potencialitats personals*

La criança i la formació dels infants i els adolescents ha de garantir-ne el desenvolupament físic, mental, espiritual, moral i social, d'una manera lliure, integral i harmònica, i ha de

potenciar en tot moment llurs capacitats educatives i d'aprenentatge, i procurar-los el benestar físic, psicològic i social.

Article 13. Foment i suport a l'educació

1. Els infants i els adolescents tenen dret a rebre el màxim nivell d'educació possible des de llur naixement. En tot cas, els poders públics han de garantir que qualsevol infant o adolescent rep l'educació establerta com a obligatòria legalment.

Article 24.2 en relació amb la protecció de dades del menor, estableix:

Les administracions implicades han de col·laborar i actuar coordinadament. Especialment en matèria de protecció dels infants i els adolescents, els serveis públics estan obligats a facilitar la informació requerida pel departament competent en matèria de protecció dels infants i els adolescents a fi de valorar quina és la situació de l'infant o l'adolescent, i a portar a terme les actuacions de col·laboració necessàries per protegir-los.

Article 52: No-escolarització, absentisme i abandó escolar

1. Als efectes del que estableix aquesta llei, s'entén per:

- a) No-escolarització: el fet que els progenitors, els titulars de la tutela o els guardadors d'un infant o adolescent en període d'escolarització obligatòria no gestionin la plaça escolar corresponent sense una causa que ho justifiqui.
- b) Absentisme: l'absència de classe sense presentar justificant o sense una justificació acceptable. S'han de determinar per reglament quins són els casos que constitueixen absentisme lleu, absentisme moderat o absentisme greu, i quines són les mesures que cal adoptar en cada cas.
- c) Abandó escolar: el cessament indefinit de l'assistència a la plaça escolar corresponent per l'infant o l'adolescent en període d'escolarització obligatòria.

2. Les administracions públiques han de fer especial atenció a detectar els casos de no-escolarització, absentisme i abandó escolar i han d'adoptar de manera coordinada les mesures necessàries per a fer-hi front, mitjançant els protocols corresponents.

Article 74. Prevenció general

1. Les administracions públiques han de desenvolupar les actuacions necessàries per a prevenir els infants i els adolescents de les situacions que són perjudicials per a llur desenvolupament integral o per a llur benestar, i especialment de les següents: [...]

f) Qualsevol forma de negligència en l'atenció física, sanitària o educativa.»

Article 77. Prevenció del risc social

4. L'Administració competent en infància i adolescència, en coordinació amb els ens locals i els departaments de la Generalitat corresponents, ha de desenvolupar programes integrals d'atenció als adolescents en risc i desavantatge social en entorns territorials en què es concentren desigualtats i situacions de conflicte social. Aquests programes han de comptar amb mesures extraordinàries de suport a l'escolarització i a la continuïtat formativa, treball de carrer, lleure, acompanyament a la formació i a la inserció sociolaboral, i mesures socioeducatives intensives com centres oberts i centres diürns.

Article 102. Definició i concepte de situacions de risc

2. Són situacions de risc: [...]

e) La manca d'escolarització en edat obligatòria, l'absentisme i l'abandó escolar.

Article 157: Infraccions lleus

Són infraccions lleus en l'àmbit d'aquesta llei, les accions o les omissions següents: [...]

- c) No gestionar, els progenitors, els tutors o els guardadors de l'infant o l'adolescent en període d'escolarització obligatòria, la plaça escolar corresponent sense causa que ho justifiqui.
- d) No procurar, els progenitors, els tutors o els guardadors d'un infant o adolescent en període d'escolarització obligatòria, que aquest assisteixi al centre escolar quan disposa de plaça i sense causa que ho justifiqui.»

Article 158. Infraccions greus

Títol: L'absentisme escolar

Constitueixen infraccions greus en l'àmbit d'aquesta llei, les accions o les omissions següents: [...]

- c) Impedir, els progenitors, els tutors o els guardadors d'un infant o adolescent en període d'escolarització obligatòria, que aquest assisteixi al centre escolar quan disposa de plaça i sense cap causa que ho justifiqui.

Article 161. Sancions en l'àmbit d'aquesta llei

Les infraccions tipificades pel capítol I d'aquest títol, en l'àmbit d'aplicació d'aquesta llei, són sancionades de la manera següent:

- a) Les infraccions lleus són sancionades amb una amonestació per escrit o una multa de fins a 3.000 euros.
- b) Les infraccions greus són sancionades amb una multa de 3.001 euros a 90.000 euros.
- c) Les infraccions molt greus són sancionades amb una multa de 90.001 euros a 600.000 euros.

- Llei 12/2007, d'11 d'octubre, de Serveis Socials. 2007

Article 3. Finalitat dels serveis socials

1. Els serveis socials tenen com a finalitat assegurar el dret de les persones a viure dignament durant totes les etapes de la vida mitjançant la cobertura de llurs necessitats personals bàsiques i de les necessitats socials, en el marc de la justícia social i del benestar de les persones.

2. Són necessitats socials, als efectes del que estableix l'apartat 1, les que repercuteixen en l'autonomia personal [...]

3. Els serveis socials s'adrecen especialment a la prevenció de situacions de risc, a la compensació de dèficits de suport social i econòmic i de situacions de vulnerabilitat i de dependència i a la promoció d'actituds i capacitats de les persones com a principals protagonistes de llur vida.

Article 4. Objectius de les polítiques de serveis socials

Les actuacions dels poders públics en matèria de serveis socials tenen els objectius essencials següents:

- [...] c) Facilitar que les persones assolixin l'autonomia personal i funcional en la unitat familiar o de convivència que desitgin [...]
- e) Afavorir la igualtat efectiva de les persones, eliminant discriminacions per raó de gènere o de discapacitat o per qualsevol altra condició o circumstància personal o social arbitrària.
- f) Atendre les necessitats derivades de la manca de recursos bàsics i dels dèficits en les relacions personals [...]

Article 7. Situacions amb necessitat d'atenció especial

Són destinataris dels serveis socials, especialment, les persones que estiguin en alguna o algunes de les situacions següents:

- [...] g) Vulnerabilitat, risc o dificultat social per a [...] la infància i l'adolescència.

Article 17. Funcions dels serveis socials bàsics

Corresponen als serveis socials bàsics les funcions següents:

- a) Detectar les situacions de necessitat personal, familiar i comunitària en llur àmbit territorial. [...]
- c) Valorar i fer els diagnòstics social, socioeducatiu i sociolaboral de les situacions de necessitat social a petició de l'usuari o usuària, del seu entorn familiar, convivencial o social o d'altres serveis de la Xarxa de Serveis Socials d'Atenció Pública, d'acord amb la legislació de protecció de dades.
- f) Acomplir les actuacions preventives, el tractament social o socioeducatiu i les intervencions necessàries en situacions de necessitat social i fer-ne l'avaluació.
- h) Impulsar projectes comunitaris i programes transversals, especialment els que cerquen la integració i la participació socials de les persones, les famílies, les unitats de convivència i els grups en situació de risc.

i) Prestar serveis d'ajuda a domicili [...]

Article 39. Disposició general

1. El Govern i el departament competent en matèria de serveis socials han de vetllar per garantir la coordinació i la integració adequades del sistema de serveis socials amb els altres sistemes que contribueixen al benestar de les persones.

2. Les mesures de coordinació s'han de dirigir especialment als àmbits de salut, educació, ocupació, justícia, habitatge i cultura i han de garantir l'intercanvi de la informació necessària per a detectar situacions d'alt risc social i intervenir-hi.

6) [Altres documents a considerar](#)

ORIENTACIONS PER A L'ELABORACIÓ DE LA CARTA DE COMPROMÍS EDUCATIU.

Assenyala que les accions per garantir l'assistència de l'alumnat als centres han de ser fruit d'un treball conjunt i un compromís entre les famílies i els centres.

DADES VARIES EXTRETES DE LA WEB IDESCAT I EUROSCAT

Alumnes matriculats. Període 2014-2016

	Valor			% sobre el total		
	2014	2015	2016	2014	2015	2016
Catalunya	1.564.835	1.573.563	1.586.145	100,0	100,0	100,0
Espanya	10.118.098	10.157.823	10.160.738	100,0	100,0	100,0
Zona euro	:	:	:	:	:	:
Unió Europea	104.064.464	:	:	100,0	:	:

Unitats: Nombre.

Font Catalunya: Departament d'Ensenyament. Font Espanya, zona euro i Unió Europea: Eurostat.

: No disponible.

Àmbit geogràfic: zona euro (18).

Nota: Les dades d'alumnes de la Unió Europea corresponents a l'any 2014 no inclouen la categoria 7 de la CINE 2011 (estudiants de màster o nivell equivalent).

Abandonament prematur dels estudis. Període 2013-2018

	Homes	Dones	Total
Catalunya	19,6	14,4	17,1
Espanya	:	:	:
Zona euro	:	:	:
Unió Europea	:	:	:

Unitats: %.

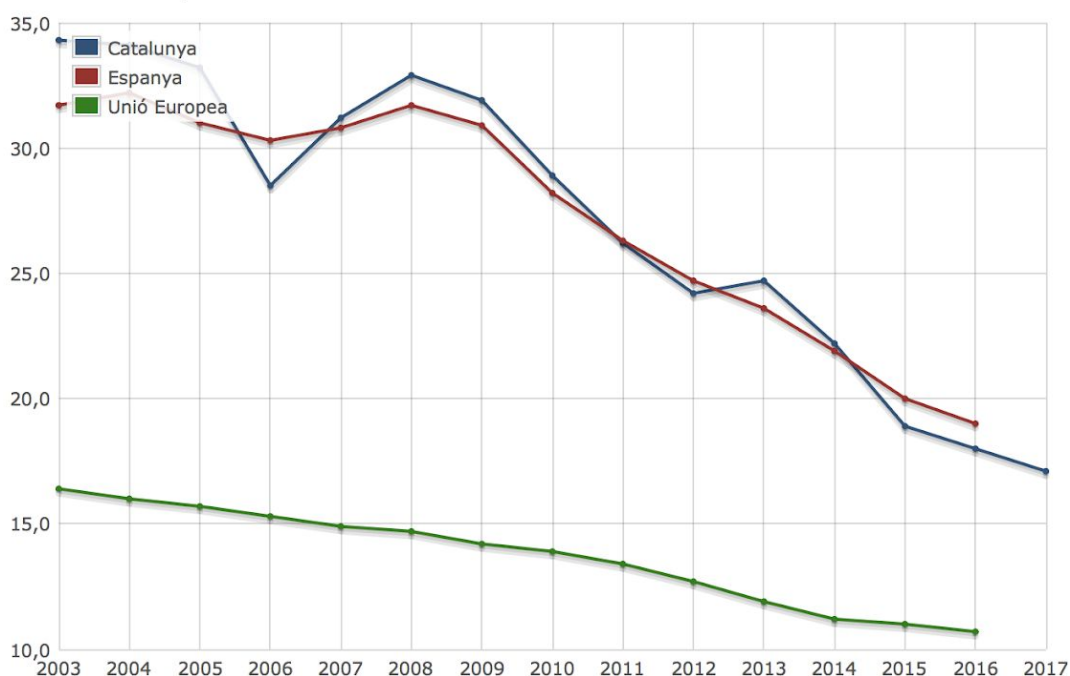
Font Catalunya: Idescat. Font Espanya, zona euro i Unió Europea: Eurostat.

: No disponible.

Nota: Objectiu UE-28 (10%); objectiu Espanya (15%)

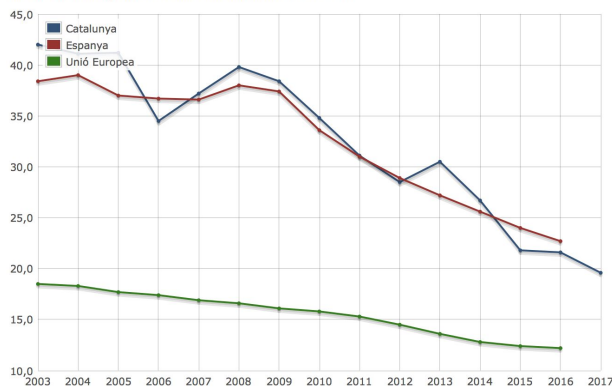
Advertiment: La dada de la zona euro de l'any 2016 era errònia Es va corregir el 3 de gener del 2018.

Abandonament prematur dels estudis. Total. 2003-2017

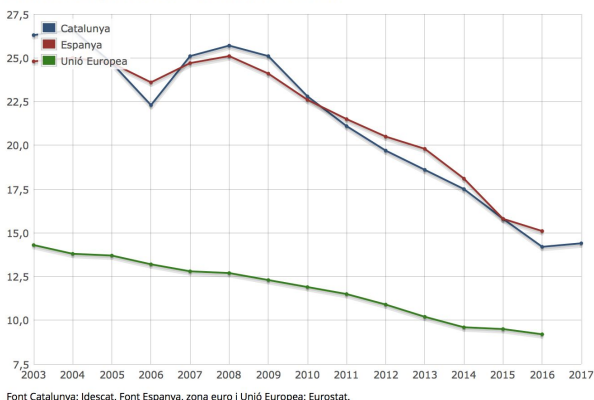
Font Catalunya: Idescat. Font Espanya, zona euro i Unió Europea: Eurostat.

Abandonament prematur dels estudis. Homes. 2003-2017

Font Catalunya: Idescat. Font Espanya, zona euro i Unió Europea: Eurostat.

Abandonament prematur dels estudis. Dones. 2003-2017

Font Catalunya: Idescat. Font Espanya, zona euro i Unió Europea: Eurostat.

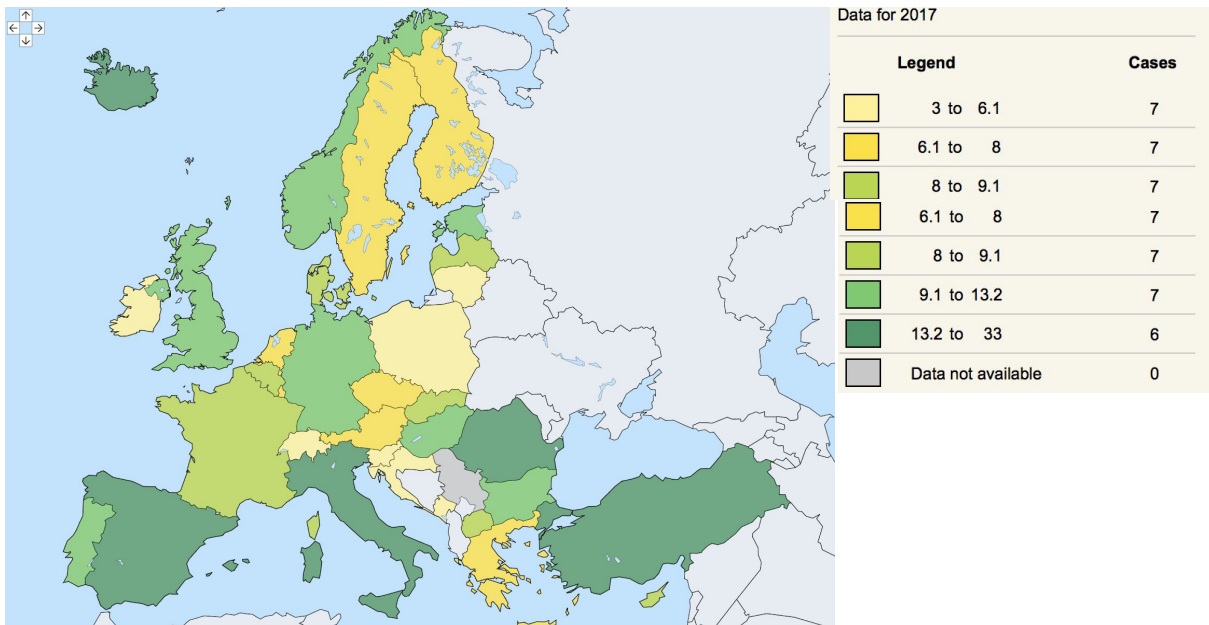
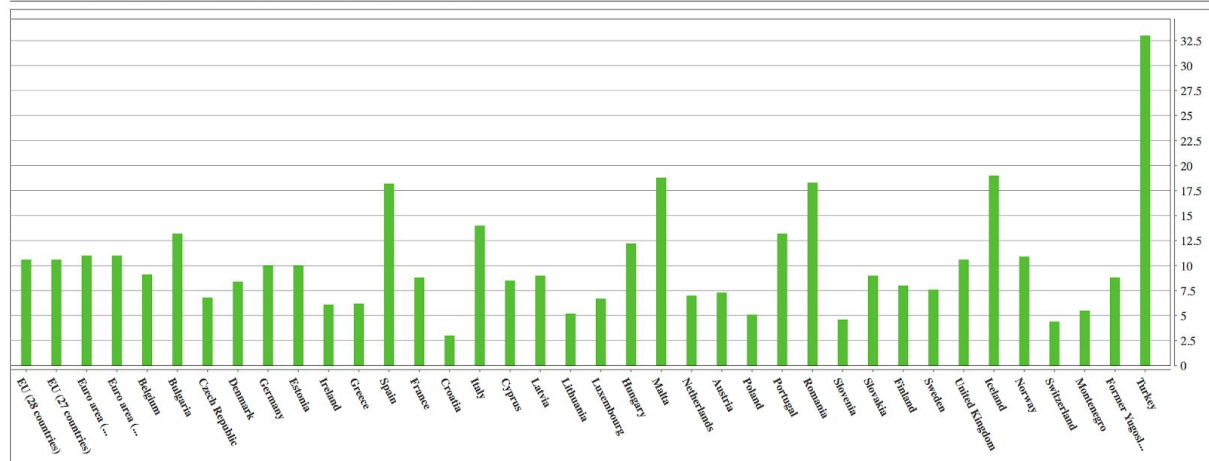
Títol: L'absentisme escolar

Abandonament prematur dels estudis per països de la unió Europea. Període 2013-2018

Early leavers from education and training by sex

% of the population aged 18-24 with at most lower secondary education and not in further education or training

The indicator is defined as the percentage of the population aged 18-24 with at most ... [more](#)

Població sabadell en franges d'edat, immigració i creixement de la població

Sabadell (081878)

Vallès Occidental

Població (2017)	209.931
Superfície (km2)	37,79
Altitud (m)	190
Longitud (°)	2,110556
Latitud (°)	41,546594

+ afegir indicadors d'aquest municipi a la vostra pàgina web

Població	Sabadell	Vallès Occidental	Catalunya
Densitat de població. 2017			
Superfície (km2)	37,79	583,13	32.108,00
Densitat (hab./km2)	5.555,2	1.560,6	235,3
Població. Per grups d'edat. 2017			
De 0 a 14 anys	34.133	158.795	1.179.741
De 15 a 64 anys	136.915	604.465	4.976.815
De 65 a 84 anys	32.680	125.185	1.170.656
De 85 anys i més	6.203	21.586	228.618
Total	209.931	910.031	7.555.830
Immigracions externes. Per lloc de procedència. 2016			
Resta de la UE	332	1.604	25.505
Resta del món	2.144	9.030	102.969
Total	2.476	10.634	128.474
Creixement de la població. Taxa bruta per 1.000 habitants. 2016			
Taxa bruta de natalitat	10,32	9,84	9,23
Taxa bruta de mortalitat	8,21	7,10	8,47
Creixement natural	2,11	2,74	0,76
Creixement migratori	7,83	5,56	5,66
Creixement total	9,94	8,30	6,42